

II RIIGIKOGU

4. istungjärk. **Protokoll nr. 100 (3).** 1924 a.

II Riigikogu koosolek 6. mail 1924 a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 84 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: Riigiwanem **F. Akel**, välisminister **O. Strandman**, sise-
minister **Th. Rõuk**, haridusminister **H. Rahamägi**, kohtuminister **R. Gabrel**, teede-
minister **K. Kark**.

P ä e w a k o r d:

1. Õnetujuhtumiste pensionide-seaduste täiendamise seadus — Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.

2. Omawalitsuse maksuseaduste muudatuste ajutine seadus — omawalitsuse komisjoni ettepanek.

Omawalitsuse komisjoni aruandja **O. Liigand**.

3. Nuhtlusseaduse § 58² muutmiseseadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Rei**.

4. Rahukogu kinnistusosakonna kantseleimaksu seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Jaakson**.

5. Väljaspool linnu ja alewid asuwate kinniswarade hindamise seaduse täiendamise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Birkenberg**.

6. Kaubalaewade wõõra riigi alla ülemineku takistamise kohta käiwa seaduse tühistamise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Weberman**.

7. Narwa linna administratiivpiirkonna laiendamise seadus — II lugemisel.

Omawalitsuse komisjoni aruandja **O. Liigand**.

8. Seadus laste, alaealiste ja naiste töö kohta tööstusettewõtetes — II lugemisel.

Töökaitse komisjoni aruandja **L. Johanson**.

9. Eesti-Soome wahel tsiwiilprotsessi asjus sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Jaakson**.

10. Eesti-Rootsi wahel tsiwiilprotsessi asjus sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Jaakson**.

11. Kohtukäskjalgade taks — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär**.

12. Ehitusseaduse § 177 täiendus — II lugemisel.

Omawalitsuse komisjoni aruandja **M. Juhkam**.

13. Awalikkude raamatukogude seadus — II lugemisel.

Hariduskomisjoni aruandja **H. Bauer**.

Koosolekut juhatab abiesimees **K. Wirma**, pärast abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretääri kohal abisekretäär **O. Köster**.

Koosolek algab kell 5.15 min.

1. Päewakorra muutmise. Juhataja **K. Wirma**: Awan Riigikogu

koosoleku. Riigikogu juhatus poolt on ettepanek päewakorda täiendada, wõttes I päewakorra-punktiks: Riigikogu juhatus teadaanne muudatuse kohta Wabariigi Walitsuse koosseisus.

Sõna päewakorra kohta on rkl. Jõeäär'il.

A. Jõeäär (sd.): Panen ette päewakorrast välja jätta kohtukäskjalgade taksi seaduseelnõu sellepärast, et üldkomisjon selle eelnõu redaktsiooni kohta ei ole weel seisukohta wõtnud.

Juhataja **K. Wirma**: Päewakorra kohta tehtud ettepanekud on järgmised: Riigikogu juhatus poolt täiendusettepanek päewakorra I punktiks wõtta: Riigikogu juhatus teadaanne muudatuse kohta Wabariigi Walitsuse koosseisus ja rkl. Jõeäär'i ettepanek — päewakorrast välja jätta: kohtukäskjalgade taks — II lugemisel.

(Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanekud wastu wõetud. Sellega on päewakord kindlaks määratud.

Enne päewakorra juurde asumist on sõna sekretääril teadaandmiseks komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta.

2. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta.

Sekretäär **O. Köster:** Riigikogu juhatus poolt on antud komisjonidesse järgmised seaduse-

nõud (loeb): Riigi omanduses olevate gipsilademetekasutamiseks tarvilikkude maade wõõrandamise seadus — rahaasjanduse komisjoni. Seadus endise Eestimaa närwi- ja waimuhaigete eest hoolitsemise seltsi waranduse riigi omaks tunnistamise kohta — üldkomisjoni. Riigiteenistusseaduse eelnõu täiendus — üldkomisjoni.

3. Teadaandmine muudatuse kohta Wabariigi Walitsuse koosseisus.

Juhataja **K. Wirma:** Wabariigi Walitsuselt on tulnud järgmine teadaanne: „Riigikogu juhatusle.

Wabariigi Walitsuse 6. mai s. a. otsuse põhjal esitan rahaminister **K. Baars'i** ametistlahkumise palwe.

Lisa: Wabariigi Walitsuse otsus, rahaminister **K. Baars'i** lahkumispalwe. Riigiwanem **Fr. Akel.** Riigisekretäär **K. Terras.**“

Rahaminister **K. Baars'i** teadaanne: „**W. a. härra Riigiwanem.** Mul on au teatada, et mina Wabariigi Walitsuse liikme kohused maha panen, ja paluda seda teadaannet esitada Riigikogule minu ametist wabastamiseks.

Tallinnas, 2. mail 1924.

Kõige austusega **K. Baars.**“

L. Raudkepp: (krst.): Wabariigi Walitsuse teadaande põhjal koosseisus sündinud muudatuse kohta teen järgmise ettepaneku: „Riigikogu, ära kuulates Wabariigi Walitsuse teadaannet rahaminister **K. Baars'i** lahkumise kohta, otsustab ülesandeks teha Riigikogu esimehele esineda Riigikogule ettepanekuga Wabariigi Walitsuse osalise täiendamise kohta.“ (**L. Johanson,** sd.: Kas nii ruttu juba? **J. Soots,** põl.: Palun sõna täiendawaks ettepanekuks.)

Juhataja **K. Wirma:** Sõna täiendawaks ettepanekuks on rkl. **Soots'il.**

J. Soots (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Nagu teada, on mõnelt poolt kaebatud meie sennise riigimajanduse üle ja toonitatud, et seda tuleb parandada. Uus walitsus lubas hakata seda paran-

dama, aga kuidawiisi, seda meie weel ei tea. Lõppude lõpuks tuli nii wälja, et see, kes pidi meie majandust parandama, on ametist lahkunud, ja nüüd tuleb võimalikult ruttu teine asemele walida, sest et ilma ministrita on raske midagi parandada. Wiimasel ajal on Riigikogu juhatus hakanud kodukorda õige täpselt tõlgitsema, ja selle järele walwama, et kõik peab jöhwipealt kodukorra järele sündima. Meie põhiseaduses on aga ette nähtud kord, et uue ministri kutsub ametisse Riigikogu esimees, aga mitte juhatus ega abiesimees. Nüüd on aga niisugune lugu juhtunud, et Riigikogu esimees on ära kadunud ilma wanematekogule teatamata. Ajalehtedest oleme lugenud, et ta olla sõitnud wäljamaale. Et uuele ministrile Riigikogu esimees ettepaneku tegema peab, ning meie uue majandusministri walimisega wiwitada ei tohi, siis teen järgmise täiendus-ettepaneku: „Ühtlasi kohustab Riigikogu oma juhatus Riigikogu esimehele kiires korras teadet wäljamaale saatma, et ta wiibimata walitsuse täienduse otstarbeks kodumaale sõidaks.“ (**Hüüded paremalt poolt:** **Brawo! M. Martna,** sd.: **Wäga wiisakas. O. Liigand,** rhw.: **Agaku ihärra Päts Soome skääridesse sõitis, siis ei otsinud ükski põllumees teda taga.)**

Juhataja **K. Wirma:** Esitatud on järgmised ettepanekud: rkl. **Raudkepp'i** poolt on ettepanek: „Riigikogu, ära kuulates Wabariigi Walitsuse teadaannet rahaminister **K. Baars'i** lahkumise kohta, otsustab ülesandeks teha Riigikogu esimehele esineda Riigikogule ettepanekuga Wabariigi Walitsuse osalise täiendamise kohta.“

Rkl. **Soots'i** poolt on täiendaw ettepanek: „Ühtlasi kohustab Riigikogu oma juhatus Riigikogu esimehele kiires korras teadet wäljamaale saatma... (**J. Piiskar,** is.: **Kus kohta?**) ... et ta wiibimata walitsuse täienduse otstarbeks kodumaale sõidaks.“

Rkl. **Soots'i** ettepanekut ei saa ma hääletamisele panna, sest see küsimus ei ole päewakorras. Hääletamisele tuleb ainult rkl. **Raudkepp'i** ettepanek. Asun hääletamisele. (**Hääletatakse.**) Nähtawana musega on ettepanek wastu wõetud. Enne, kui järgmise päewakorra-punkti juurde minna, on sõna erakorraliseks teadaandmiseks härra wälisministril.

**4. Wälisminister
O. Strandman'i
erakorraline
teadaanne.**

Wälisminister
O. Strandman: Lu-
gupeetud Riigikogu liik-
med! Rahaminister
Westel'i ja kaubandus-

tööstusminister Kukk'e poolt pandi 13. mail 1921 a. maksma määrus, mille järele kodumaa puuwillakaupade pealt, mis wäljamaale saadetud appreteerimiseks, wärwimiseks, ehk trükkimiseks, wõetakse tagasitoomise puhul tolliraha selle wahe suuruses, mis tollitariifis määratud appreteeritud, trükitud ja wärwitud puuwillakaupade pealt ühelt poolt ja toore wõi pleegitud kauba pealt teiselt poolt. See määrus jäeti maksma uue tolliseadustiku 1. jaanuaril 1924 a. jõusseastumise puhul rahaministri abi Rosendorff'i ja kaubandus-tööstusministri Rostfeld'i määrusega 12. detsembrist 1923 a. 17. nowembril minewal aastal „Riigi Teatajas“ wäljakuulutatud tollitariifiga kujunes ülemalnimetatud wahe wäljamaa kaupade kasuks, mis pärast Joa — Kreenholm'i — wabrikuwalitsus esines palwega rahaministrile uusi tollitariifisid kodumaa tööstuse kasuks muuta.

Rahaminister Westel'i ja kaubandus-tööstusministri abi Hurt'i määrusega 24. jaanuarist s. a. on Joa wabrikuwalitsuse poolt algatud küsimuses põhimõtteliselt kodumaa tööstusele soodne seisukoht wõetud. Samas määruses on ka ära tähendatud, et lubatud tollialandus ületootatud kangaste tagasitoomisel maksew on kuus kuud, nende wäljamaale läbilaskmise päewast arwates.

Selle peale pööras Joa wabrikuwalitsus palwega 5. aprillist s. a. uuesti rahaministri poole palwega eelpool nimetatud tagasitoomise tähtaega pikendada, seletades, et tehnilistel põhjustel raske on kuue kuu jooksul ületootatud kaupa wäljamaalt kätte saada. Rahaministri abi Tombach ei leidnud selleks tolli suhtes mingisugust takistust ja lasi wälja töötada määruse, mille põhjal tagasitoomise tähtaega kolme kuu wõrra pikendati. Määruse kirjutas 8. aprillil rahaminister Baars alla ja ta saadeti samal päewal allakirjutamiseks kaubandus-tööstusministeeriumi. Peale tema allakirjutamist kaubandus-tööstusministri kohusetäitja, see on minu poolt, härra kaubandus-tööstusministri abi Hurt'i ettekandel, saadeti ta „Riigi Teatajasse“ wäljakuulutamiseks.

Kaubandus-tööstusministeeriumis ei ole mingisuguseid teateid selle kohta, et härrade Westel'i ja Hurt'i määrus ajutist ise-

loomu peaks kandma ja mõnesuguste tingimistega maksma oleks pandud. Kuna ajaleht „Kajas“ pealkirja all „Ump'i esimesed keerdkäigud“, pühapäewal, 4. mail s. a. on artikkel ilmunud, mis seda asja teises walguses laseb paista, ja isiklikult minu kohta täiesti wale andmeid toob, siis pidasin mina tarwilikuks seda Riigikogule ette kanda awalikult, ja kuna mõlemad „Kaja“ toimetajad siin on, nii hästi peatoimetaja, kui ka wastutaw toimetaja, siis teen ma ettepaneku läbirääkimisi awada selle teadaande puhul, et teise seisukoha põhjendamist kuulda saada.

Juhataja **K. Wirma:** Ettepanek on tehtud läbirääkimisi awada. Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawana mausega on ettepanek wastu wõetud. Täiendawaks ettepanekuks on sõna rkl. Soots'il.

J. Soots (põl.): Mina teen ettepaneku järgmisel koosolekul läbirääkimisi pidada, mitte täna.

Juhataja **K. Wirma:** Täiendawalt on ettepanek tehtud läbirääkimisi järgmisel Riigikogu koosolekul pidada.

Wälisminister **O. Strandman:** Ehk küll loomulikult härradel toimetajatel materjaal täpselt enne teada pidi olema, kui nad süüdistustega üles astuwad, kuid teiselt poolt tähele pannes, et siin minu wastu on süüdistus tõstetud, ja et sel korral, kui see süüdistus õige peaks olema, minul loomulikult Wabariigi Walitsuse koosseisu jääda ei kõlba, siis palun mina Riigikogu seda tähele panna ja läbirääkimisi järgmiseks koosolekuks määrata, et härrade Tupits'ile ja Einbund'ile wõimalust anda seda asja siin täies ulatuses ette kanda.

Juhataja **K. Wirma:** Sõna on ettepaneku põhjendamiseks rkl. Soots'il.

J. Soots (põl.): Lugupeetud rahwa-saadikud! Meil on igal alal mõned pret-sedendid olemas, nii ka ajakirjanduse alal. Ükskord, kui praegune minister härra Amberg ütles siin, et ta räägib kui „Päewalehe“ toimetuse esitaja, siis tehti temale märkus. Sellest wõis järeldada, et siin ei ole mitte ajalehe, eriti „Kaja“ toimetajaid, waid on ainult Riigikogu liikmed, ja siin wõiwad rääkida ainult Riigikogu liikmed. Et see ettepanek Riigikogu liikmetele ootamata tuli, ja et neil läbirääkimiste pidamiseks tarwis on materjaali koguda selle asja kohta, siis tegin

mina ettepaneku, et läbirääkimisi järgmiseks korraks jätta, et võimalust anda materjaali koguda ja küsimusega tutvuneda.

Juhataja **K. Wirma**: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Amberg'il.

O. Amberg (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! Mina ei tea, et mina kunagi oleks esinenud Riigikogule kui „Päewalehe“ toimetuse esitaja. Ma olen küll omalajal siin rääkinud, kui „Päewalehe“ juhatuse liige, aga mitte kui „Päewalehe“ toimetuse esitaja. (J. Soots, põl.: Ühinen Teie sõnaga.)

Juhataja **K. Wirma**: Ettepanek on tehtud erakorralise teadaande puhul läbirääkimisi pidada järgmisel koosolekul. (Häälletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu võetud.

5. Õnnetujuhtumiste pensionide-seaduste täiendamise seadus — Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma ettepanek.

L. Johanson (sd.): Teen ettepaneku õnnetujuhtumiste pensionide-seaduste täiendamise seaduseelnõu anda töökaitse komisjoni.

Juhataja **K. Wirma**: Ettepanek on tehtud käesolew seaduseelnõu anda töökaitse komisjoni. (Häälletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu võetud.

6. Omawalitsuste maksuseaduste muudatuste ajutine seadus — I lugemisel.

Omawalitsuse komisjoni aruandja **O. Liigand**: Wäga austatud rahwasaadikud! Nagu teile ja üldse kõigile

teada, on meie omawalitsuste rahaline seisukord väga raske. Sellest kitsikusest annawad paremat tõendust üksikud korraldused, mis omawalitsuste rahalise seisukorra tõstmiseks on tarwitatud, nagu lisamaksud omawalitsuste puudujääkide katteks wiimastel aastatel, riigi toetussummad maakonna omawalitsustele kooliõpetajatele palkade maksmiseks wiimasel kahel aastal jne. Omawalitsused on riigi organilised osad, ja riigil kui ka omawalitsustel on ühised ülesanded täita, see on rahwa hea käekäigu eest hoolitseda. Sellepärast tuleb omawalitsuste rahalist kitsikust tõsiselt wõtta ja mõjuwaid abinõusid otsida selle kõrwaldamiseks. Neil põh-

justel on Wabariigi Walitsus esitanud omawalitsuste maksuseaduste muudatuste ja täienduste ajutise seaduseelnõu. See seaduseelnõu on eriti waldadele ja alewitele vastu tulla püüdnud. Ta on neile osalt uusi tuluallikaid awanud, osalt praegusi tuluallikaid suurendanud. Nii on waldadele ja alewitele ette nähtud lisatulumaks. Waldadele antakse võimalus oma äranägemise järele liikumata waranduste pealt maksu wõtta kaks korda nii palju, kui senni wõeti. Samuti on waldade heaks wõetawa isikumaksu ülemmäärad ära kaotatud, nii et seda maksu sennisest suuremal määral wõtta wõib.

Alewite kohta on peale tulumaksu ette nähtud isikumaks. Edasi antakse alewitele see osa liikumata waranduste maksust nende eneste tarwitada, mis nad enne maakonnale ära pidid andma. Peale selle on lisaärimaksu protsenti tõstetud. Praegune tööstusmaks wõetakse waldadelt ära ja antakse lisaärimaksu näol maakondadele. Wallad wõiwad edaspidi eneste heaks ainult nende walla piirides olewate kaubandusliikude ja tööstusliikude ettevõtete pealt maksu wõtta, mis mitte riigi ärimaksu alla ei käi, nii nagu on ühistegelised asutused, kelle läbikäigud üle teataw määra ei ulata ja wäiksemad, peasjalikult käsitööettewõtted. Linnadele antakse võimalus lisatulumaksu wõtta, ka on nende kasuks wõetaw lisaärimaksu protsent kõrgendatud. Mis puutub maakondadesse, siis ei awa käesolew seaduseelnõu nende kasuks mingisuguseid uusi tuluallikaid. Maakonnad saawad küll lisaärimaksu, aga nendelt läheb selle eest ära liikumata waranduste- ja tulumaks. Sellejuures tuleb käesolewal aastal maakondadele nende kulude katteks rahalist toetust anda, mis otstarbeks teataw summa riigi eelarwesse on üles wõetud.

Peale selle on käesolewa seaduse motiiviks weel see asjaolu, et praegused omawalitsuste maksuseadused on laiali pillatud ja nende käsitamine raske. Asi on weel keerulisem selle läbi, et üksikuid seadusi on mitmel korral parandatud ja muudetud, nii et kui üksikute küsimuste kohta selgust saada, peab terve kogu seadusi läbi waatama. Käesolewa seaduseelnõuga oleks võimalik omawalitsuste laialipillatud maksuseadusi koondata ja nende käsitamist kergendada. Praegustes omawalitsuste maksuseadustes on terve rida maksude ülemmäärasid wabaks jäänud, aga ühtlasi on ette nähtud, et nende ülemmäärad peawad sise-

ministri poolt kokkuleppel rahaministriga kinnitatud olema. Niisugune kord tekitab aga rohkesti kirjawahetust. Kuid tegelik elu on näidanud, et niisugused ülemmäärad pea alati Wabariigi Walitsuse poolt muutmata kinnitamist on leidnud, nii et omawalitsused nende määramisega nähtavasti ei liialda. Sellepärast ei ole siis ka mingit kartust, kui meie nende ülemmäärade määramise omawalitsuste eneste hooleks jätame. Omawalitsuse komisjon, seaduseelnõu läbi waadates, on tema üldiselt leidnud wastuwõetawa olema. Tema jõusseastumisega awaneks omawalitsustel võimalus oma tulusid suurendada umbes järgmiselt: Wallad saaks praeguse liikumata waranduste maksu asemel, mis senniajani 40 miljonit andis — 80 miljonit. Peale selle üldine tulumaks teeb senni waldade kohta wälja 110 miljonit ja wõttes 15% sellest summast, saaksid wallad omale lisatulumaksu 16 miljoni marga ümber juurde. Et aga waldadel tööstusmaks praegusel kujul 18 miljoni margani oma maakondade kasuks ära läheb ja waldadel jääb õigus seda maksu ainult niisugustelt tööstuslikkudelt ja kaubanduslikkudelt ette wõtetelt wõtta, mis riigimaksu alla ei kuulu, siis see maks waldadele wäikese summa annaks. Et waldadel võimalus oleks selle tulu aset täita, mis nendel tööstusmaksuga kaduma läheb, on nendele isikumaksu ülemmäär wabaks jäetud ja nemad woiwad seda maksu niisuguses kõrguses määrata, kui nad seda heaks arwawad, et aga sellega mitte liiale ei mindaks, on ette nähtud, et seda maksu kogusummas ei wõi mitte wõtta üle selle määra, kuipalju liikumata waranduste maksu kogusummas sisse tuleb. Alewitele antakse see osa liikumata waranduse maksust, mis senni maakonnad alewitelt omale said, see teeb wälja umbes 2 miljonit marka. Peale selle woiwad alewid liikumata waranduste maksu, mida praegu saawad, kunni kahekordseks tõsta, mis niisamuti umbes 2.000.000 marka juurde annab.

Tulumaksu saawad alewid praegu 670.000 marka. Maakonnad saawad alewitelt tulumaksu 1.300.000 marga ümber. Edaspidi maakonnad alewitelt tulumaksu enam ei saa ja maakonna tulumaksuosa läheb alewitele. Peale selle antakse alewitele õigus oma heaks lisatulumaksu wõtta kunni 15-protsendilise määrani möödaläinud aasta tulumaksust, mis umbes 900.000 marka wälja teeb. Kui aga läbi läheb selles asjas teine wariant 25%

suuruses, siis tõuseb see summa weel selle wõrra.

Lõpuks on alewite heaks lisaärimaksu protsenti tõstetud ja alewitele õigus antud isikumaksu wõtta. Ka wiimase maksu kohta on teine ettepanek, wariant, mis selle maksu wõtmise wastu käib. Maakonnad saawad omale kõik lisaärimaksud ja annawad ära kõik tulumaksu ja liikumata waranduste maksu, mida nad senni alewitelt said. Peale selle saawad maakonnad oma kulude katmiseks riigilt toetust. Linnadele antakse õigus oma heaks lisatulumaksu wõtta kunni 15% tulumaksu summast, mis umbes 20.000.000 mk. nendele juurde annaks. Seda protsenti komisjonis soowitati tõsta küll 25 peale linnadeliidu esitaja poolt, aga siiski arwati, et 15-protsendilisest määrast linnade kulude katmiseks jätkub, iseäranis, kui seda tähele panna, et linnadele paremad tuluallikad ette on nähtud, kui teistele omawalitsustele. Peale selle annaks kõrgendatud lisaärimaks linnadele juurde umbes 50 miljonit. Käesolew seadus on ette nähtud ajutisena ja talle peab warsti järgnema omawalitsuste täieline maksuseadus, mis omawalitsuste tuluallikad kindlale alusele peab rajama. Arwesse wõttes käesolewat kitsikut aastat, ei arwa walitsus võimaliku olewat selles ajutises seaduses uusi tuluallikaid maakondade heaks laiendada. Wallad ja alewid saaksid oma puudujäägid juurdetuludega ära katta.

Uues maksuseaduses loodab walitsus abirahade süsteemi kaotada ka maakondades ja selleks neile ette näha mõjuwaid tuluallikaid omawalitsuste alalises maksuseaduses.

Üksikute maksuallikate ligemal läbi kaalumisel tekitasid mõned nendest omawalitsuse komisjonis suuremaid mõtete lahkuminekuid. Nii kõnelesid mõned Riigikogu sotsialistliku tiiva esitajad ägedalt selle wastu, et isikumaks sisse wõetakse, kusjuures ka tööerakonna esitaja neid toetas. Teiselt poolt jälle, nimelt põllumeeste kogude esitajate poolt, nõuti lisatulumaksu ja ka üldse tulumaksu ärajätmist maapidajatelt, eriti niisugusel korral, et kui liikumata waranduste maks oleks tõstetud kolmekordseks. Peale selle nõudis linnadeliidu esitaja, nagu ma juba eespool tähendasin, et lisatulumaksu linnadel lubataks wõtta 15% asemel 25% tulumaksu üldisest määrast. Komisjoni enamus leidis siiski kõik need nõudmised enam-wähem liialdatud olema ja jäi neis

asjus üldjoontes walitsuse ettepanekute piiridesse. Ainult alewite osas tulewad isikumaksu kui ka lisatulumaksu kohta ettepanekud kahes wariandis Riigikogule otsustamiseks.

Peale redaktsiooniliste paranduste on omawalitsuse komisjon tarwilikuks leidnud seaduseelnõus järgmised muudatused ette wõtta. Kõigepealt pealkirjast on lihtsustamise mõttes wälja jäetud sõnad: „ja täienduste“, sest et sõna „muudatuste“ all ka täiendusi mõista wõib. Peale selle on esimeses osas lit. b punkt 6 § 2 sõna „tõldade“ asemele wõetud „toredussõiduriistade“. Endises seaduses oli ette nähtud, et maksu alla käiwad hobused ja tõldad, aga et tõldademaks üldse midagi waldadest sisse ei anna ja et mitte üleliigne ei oleks, kui kõik toredussõiduriistade maksu alla pandaks, sellepärast on ka sõna „tõldade“ asemel wõetud sõna „toredussõiduriistade“. Peale selle § 2 lit. d punkt 12 all wõeti sisse „maks suwituse ja rawitsuskohtades“, kus senni oli ette nähtud maks suwituskohdade pealt. Et aga wäga sagedasti suwituse ja rawitsuskohtade wahel wahet ei tehta, tehti komisjonis otsus suwitusemaksu ka rawitsuskohtade peale laiendada ja omawalitsuste hoolde jätta ise oma äranägemise järele seda maksu wõtta ehk mitte wõtta. Peale selle on § 8 punkt 5 lõppu wõetud järgmine lause: „Kui maakonna summa tähtajaks edasi ei saadeta, maksawad omawalitsused üks protsent wiiwitusraha“. Sellega on tahetud hooletuid wallawalitsusi sundida maakonna summasid õigel ajal ära saatma. Peale selle on § 8° sõna „kinnitus“ asemele wõetud sõna „nõusolekul“. Nimelt sellepärast, et see teatawal määral õigemini wäljendab omawalitsuse ja ministeeriumi wahelist seaduslikku wahet. Peale selle on § 9-das kustutatud III lõige naisisikute kohta. Oli ette nähtud, et isikumaksu naisterahwastelt wõetakse pooles määras sellest maksust, mis meestel on. See kitsendus on ära jäetud, kui põhjusteta omawalitsuste õiguste kitsendamine. Peale selle on selle paragrahwi juurde wõetud märkus, et wõetawa tulumaksu kogusumma ei wõi liikumata waranduste maksu kogusummast suurem olla kui wiimane maks täies ulatuses ära kasutatud ei ole. Kui maksuallikad terwelt ära on kasutatud niisugusel korral wõib omawalitsus isikumaksu ka kõrgemal määral wõtta, et puudujäägist üle saada. Peale selle § 10-das esimese lõike lõppu on wõetud lause: „Äri-

maksu alla ei kuulu ettewõtte, kus töötatakse ainult oma perekonna tööjõuga wõi ainult ühe wõõra õpilasega“. Põhjenduseks on see, et kui koormata tahetaks wast õige wäikseid ettewõtteid üleliigsete maksudega, siis wõiks see need wäikesed ettewõtted häwinemisele wiia. Peale selle § 15-das on wõetud muudatused ette wastawalt pealkirjale. Seal on weoärimaks ümber nimetatud wooriärimaksuks, mis endisest selgem ja täpsem. Samasuguse paranduse ja põhjendusega on muudetud § 17 ja samuti ka § 18. § 19, nagu ma juba enne tähendasin, on wõetud „tõldade“ asemele „toredussõiduriistade“ maks, sest suuremale osale waldadele tõldademaks mingisugust sissetulekut ei anna. Peale selle on jäetud wallawalitsuse otsustada, kas seda maksu wõtta wõi mitte. Ühtlasi leidis komisjon otsustabekohaseks, et posthobused ja posti sõiduriistad selle maksu alla ei käiks. Kantseleimaksu asjus on ette nähtud, et see maks ka wabaks jäetakse määrata omawalitsuste poolt, kas seda wõtta wõi mitte. Ühtlasi on seal kantseleimaksu, mis ette oli nähtud 18 marga suuruses, kõrgendatud ümmarguseks tegemise mõttes 20 marga peale. Peale selle on § 22, kus kõneldakse lisatulumaksu sissewõtmisest ja kus ette oli nähtud, et lisatulumaksu wäljaarwamine ja maksulehtede täitmine peab sündima wallawalitsuses 5 päewa jooksul maksulehtede kättesaamise päewast alates, on arwatud kohasemaks 5 päewa asemele selleks aega jätta 7 päewa. Peale selle on § 22-ses p. 5-das ette nähtud, et wallawalitsus õigustatud on maksutähtaja pikendamist lubama ainult protokolleeritud otsuste põhjal. See on ette nähtud selles mõttes, et maksutähtaegade pikendamist korralikult toimetatakse. Siis on weel § 39-le uus redaktsioon antud, et õigluse põhimõtet maksma panna ühelt poolt linnade ja teiselt poolt maakondade wahel. Edasi on § 51¹, muudetud, kus kõneldakse, et maakonnad wõiwad oma heaks maksu wõtta waldade piirkonnas asuwate riigi ärimaksu alla kuuluwate kaubanduslikkude ja tööstuslikkude ettewõtete pealt, wälja arwatud riigi ärimaksu-seaduse § 509 tähendatud ettewõtted. Siin on kustutatud maha sõnad „maksuaastal tegewuses olewate“, mis oli ette nähtud Wabariigi Walitsuse ettepanekus, kuna arwati, et selle tõttu jääksid mõned tööstused, mis ajuti töötawad, näiteks metsatööstused, täiesti maksust wabaks, kui endine redaktsioon

maksma jääks. Samuti kustutati maha § 51-ses käesolewa seaduse II osa samad sõnad samal põhjusel. Wastawalt muudeti ka § 102 ja 104 ning wiidi selle seaduse I osaga kokkukõllasse. Seaduse III osa muudeti § 123 kokkukõlastamise mõttes wastawate paragrahwidega II osas. Nii wõeti sisse p. 18-na kantseleimaks, sest et tuluallikad, mis meie waldadel on, tuleks ka alewitele lubada. Sama paragrahwi p. 16 — isikumaks — sissewõtmise asjus, nagu ma juba tähendasin, läksid hääled pooleks, mille tõttu tulewad hääletamisele kaks warianti. Samuti ka § 126 muudeti ühenduses § 123 ette wõetud muudatustega. § 126⁶ läksid lisatulumaksu protsendi määra juures komisjonis hääled pooleks ja sellepärast esitab komisjon protsendi määra kahes wariandis. — 15% ja 25%. § 126⁷ muudeti wastawalt I osas § 22⁵ ette wõetud muudatusele. § 127¹ muudeti samadel põhjustel, kui II osa § 112¹. § 119 wõeti kustutatate paragrahwide hulka sellepärast, et alewitele masinate maksustamise alal sama õigus anda, mis linnadel olemas.

Kuna käesolewa seaduse maksmapanemine wiibib, siis täiendas komisjon V osa punkt 2-ga, mille järele wastawatele ministritele õigus antakse möödunud liikumata waranduste lisamaksu tähtaega maakonna omawalitsustes ja lisatulumaksu tähtaegu linnades pikendada.

Nende parandustega esitab omawalitsuse komisjon eelnõu Riigikogule wastuwõtmiseks.

W. Linnamägi (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! Käesolew omawalitsuste maksuseaduste muudatuste ajutine seadus on üks lüli Wabariigi Walitsuse poolt Riigikogule wastuwõtmiseks ette pandud mitmesugustest maksuseaduste muutmiseseaduste seeriast. Sellesse seeriasse kuuluvad peale käesolewa seaduse ja tulumaksu-seaduse weel täiendusseadus mõnede muudatuste kohta ärimaksuseaduses ja 19. jaan. 1920 a. liikumata waranduste maksuseaduse muutmiseseadus. Kaks wiimast seaduseelnõu olid antud rahaasjanduse komisjoni ja anti wiimase poolt Wabariigi Walitsusele tagasi seiskoha wõtmiseks. Käesolew seaduseelnõu oli aga antud mingisuguse põhjuse pärast omawalitsuse komisjoni läbiwaatamiseks, kus ta on wiimase poolt heaks kiidetud, küpseks tunnustatud ja Riigikogule wastuwõtmiseks esitatud.

Kuid selle küpsuse juures tuleb ka helda, nagu meie pärastpoole selgusele jõuame. Kõik eelpool nimetatud maksuseadused on üksteisega ligidalt seotud, üks seadus täiendab teist ehk üks seadus baseerib teise peal. Nende alused on tihti ühed ja needsamad ja sellepärast peaks üksainus komisjon need seaduseelnõud läbi waatama, kellele ülewaadet nende kohta wõib olla. Kuna aga nüüd see töö kahe komisjoni wahel on ära jagatud, siis loomulikult ei wõi palju juttu olla kokkukõlast maksuseaduste wahel. Käesolew seaduseelnõu on mitmeti puudulik. Kõigepealt juhiksin mina austatud Riigikogu liigete tähelpanu puuduste peale wormilisest küljest.

Omawalitsuste maksuseaduste muudatuste seadusega muudetakse kolme eriseadust: 1) Walla- ja maakonna omawalitsuse sissetulekute ja wäljaminekute eelarwete ja aruannete ajutist seadust; 2) 29. sept. 1917 a. linnade sissetulekute ja wäljaminekute seadust ja 3) Wene ajutise walitsuse poolt 15. juulil 1917 a. antud alewiseadust.

Kui ka pärast käesolewa seaduse wastuwõtmist siin, Riigikogus, jääb suur osa nimetatud algseadustest muutmata ja sel wiisil on väga raske seadust käsitada ja temast ülewaadet saada, kuna pealegi kaks wiimast nimetatud algseadust Kerenksi ajal on wälja antud ajutise walitsuse määruste kogus üksikutel lehtedel, missuguseid meie ametikohtades väga wähe olemas ja wõimatu praegu neid juurde muretseda. Sellepärast oleks väga tarwilik, et käesolewa seaduse muutmisega oleks terwikuna see seadus wälja antud. Seaduste kodifitseerimisest on mitmel korral juttu olnud ja tarwidust rõhutatud, kuid kaugemale sellest pole meie kahjuks mitte jõudnud, — nii palju wast wormilisest küljest.

Kui käesolewa seaduse sisulise külje juures peatada, siis paistawad siin weel suuremad puudused wastu. Seadus näeb mitmed uued maksud ette omawalitsuste heaks. Tähtsamad nendest on lisatulumaks ja lisaärimaks ja weel nimetuse all „uued maksud“. Missugused need uued maksud on, mis alustel ja kelle peale neid panna wõiks, sellest mitte sõnagi. Ainukese tundemärgina on öeldud, et seaduses nemad mitte ette nähtud ei tohi olla ja vähemad maksud peawad olema. Missuguse mõõdupuuga seda vähemust peab mõõtma, see on arusaamatu. Aga muidugi trööst on ikka olemas, omawalitsus-

tel on nende määramisel waba woli talitada ja nende uute maksude määrad ja wõtmise kord awaldatakse ju „Riigi Teatajas“. Küll siis omawalitsused teawad, mille peale neid määrata ja küll kodanikud siis neist ka kuulewad. Kuid, kui tähele panna, et seaduses on wist pea kõik maksuobjektid ette nähtud ja üles loetud, mis sarnasena kõlbaksid, siis peab ikka omawalitsustel õige palju leidlikkust olema, et neid vähemaid maksusid sisse seada. Ülepea meie seadusandlus tüürib sinna poole, nagu käesolewas seaduseelnõus ka näha, et maksu suuruse äramääramist omawalitsustele wabaks jätta. Siin on terwe rida makse üles loetud: isikumaks, jalgrattamaks, wooriärimaks, sõiduhobuste ja sõiduriistade maks jne. Terwe rida, mille kõrguse ja sissenõudmise korra määrab ära wallanõukogu, maakonnatõukogu wõi linna- ehk alewiwalitsused.

Minu arwates on see wildak tee. Maksu ülemmäär peaks ikka seaduses eneses fikseeritud olema, muidu ei tea kodanik iial ette arwata, palju temal maksusid tuleb kanda ega oma majapidamist selle järele sisse seada. Siiski ühe osa maksude juures näeb eelnõu maksu ülemmäära ette, nii näituseks liikumata waranduste maksu wõib wõtta kahekordses suuruses riigi liikumata waranduste maksuga wõrreldes, maakonna ja ses samas kõrguses ka walla heaks kokku, tähendab neljakordselt, wõrreldes riigi liikumata waranduste maksuga. Ärimaksu waldade heaks wõib wõtta kunni 5.000 margani ette wõtetelt, kantseleimaksu 20 marka iga lehe pealt, lisaärimaksu 50% riigi puhaskasumaksust jne. Siit näeme, et mõne maksu juures on kindel norm ära määratud, teiste maksude juures aga ainult ülempiir ära tähendatud ja muude juures täiesti wabaks jäetud. Nüüd wõiks küsida, miks seadus kindlasti ära määrab, et kantseleimaks on 20 marka lehe pealt, aga jalgratta pealt see maks wabalt määrata on. Miks ei oleks wõidud ka wiimasel juhtumisel kindel norm ette näha, vähemalt ülempiir? Sarnase maksude määramise suure wabaduse tagajärg on see, et väga mitmekesiseks, mitte ühetaoliseks muutub kodanikkude maksukoorem. Ühes wallas ehk maakonnas lasub maksukoorem wõib olla, mitu korda raskemalt elanikkude peal, kui teises kohas. Ühes wallas wõetakse wõib olla sõiduhobuse pealt 500 mk. teises 5.000 jne. Ometi on maksude juures tähtis, et nemad ühetasaselt oleks ära jagatud elanikkude peal.

Niisamasugune mitmekesidus walitseb ka maksude tähtajal mittemaksmise korral wiiwitusprotsendi määramisel. Mõnikord 1% kuus — näiteks, lisatulmaksu juures, — wahest — 2% kuus, nagu liikumata waranduste maksu juures, mõnikord aga koguni kahekordse maksu suuruses: jalgrattamaks, wooriärimaks, sõiduhobuste maks jne.

Peaks ikka üks põhimõte maksma trahwiprotsendi määramisel, aga mitte mitu põhimõtet. Pealegi wõib väga mitmele kodanikule raskeks minna, kõigeparema tahtmise peale waatamata, maksusid tähtajal ära maksta, kuna tähtaeg väga lühike määratud: ainult 1 kuu. Harilikult määratakse mitmesugused maksud ühekorraga, maksmise terminid langetawad siis kokku ja siis ei ole mitte kerge ühekorraga kõiki maksusid ära maksta. Läheb aga mõni päew üle, siis ähwardab suur trahwiprotsent. Kodanikul, kel vähe suurem majapidamine, tuleb wast tosin mitmesuguseid maksusid maksta ja ta peab küll üksi nende tähtaegade arwestamiseks omale eriti raamatut pidama.

Suur trahwiprotsent ei ähwarda ainult maksumaksjaid erainimesi, waid ka wallawalitsusi, kui nemad maakonna maksumaksusid õigel ajal järgmise kuu kümnendaks kuupäewaks ära ei saada — siis 1% kuus trahwi.

Niisugune omawalitsuse üksuse trahwimine teise üksuse heaks on, minu arust, täiesti lubamatu. Kõige raskemini tahab käesolew seadus tabada liikumata waranduste omanikka ja kaubanduslikkatoostuslikka ettevõtteid, wiimased wõetakse otse pihtide wahele. Kõik, mil ärilise ettevõtte nime kõla wõetakse maksu alla, ka kõigepisemad ettevõtted, mis riigi ärimaksu alla üldse ei käi.

§ 3-da järele wõetakse waldade heaks mitte riigi ärimaksu alla käiwate, kuid nende piirides asuwate ettevõtete pealt kunni 5.000 marka aastas ja wabastatud on ainult ettevõtted, mis töötawad oma perekonnaliigetega wõi ühe wõõra õpilasega. Küsime nüüd, missugused ettevõtted ei käi riigi ärimaksu alla? Ainult üks jagu kaubanduslikka ettevõtteid V-dast liigist, tähendab kandekaup, mõnesuguste seaduses ülesloetud asjadega ja töökojad, kus ainult üks tööline on. Kui siis küla-sepp ühe mehega töötab, siis käib ta nüüd walla ärimaksu alla ja muidugi kõrgemal määral, see on 5.000 marka, sest et alamat määra ei ole kellegile määrata, weel vähemaid ettevõtteid kui see, ei ole, sest

kui keegi üksi töötab, siis ei käi ta walla ärimaksu alla; kui ta wõõra õpilasega töötab, siis ka mitte. Tähendab ainult siis, kui tal on üks wõõras tööline, siis peab ta maksu ülemmäära — 5.000 marka maksma. Kuid sama mees peab ka isikumaksu maksma ja wististi määratakse temale kõrgem määr, sest ta on ju töös- tur. Kui tal oma sepipada on, wõi koguni eluhoone, siis peab ta ka hoonetemaksu maksma, 5 marka puhta sissetuleku wõi puhaskasurubla pealt, ning ka „tööstus- asutuste ehituste, sisseadete ja masinate maksu“ praegu 56% hoonete ja masinate hinnatud wäärtusest Põhja-Eestis ja 7 marka puhaskasurubla pealt Lõuna- Eestis.

See on otse maksude wäljapigistamine.

(Koosolekut hakkab juhutama abiesi- mees **L. Raudkepp**.)

Kergem lugu ei ole ka mitte nendel kaubandus-tööstuslikkudel ettevõtetel, mis riigi ärimaksu alla käiwad. Need ettevõtted peawad maksma maakonna heaks kunni 50% riigi puhaskasumaksust. Riigi puhaskasumaks on aga 10% ette- wõtte tulust, mitte wäike maks, kuid peale selle ka eelpool ettetoodud: hoonete- maksu, maamaksu, tööstusehituste ja masinate maksu jne. Kuid ei tohi ära unustada, et kõik need ettevõtted oma peremehe isikus maksawad weel riigi tulu- maksu, mille normid praegu sugugi mitte wäiksed ei ole, ja käesolewa seadusega antakse waldadele ning linna- ja alewiwalitsustele õigus wõtta weel lisatulumaksu kunni 15% ehk teise wariandi järele kunni 25% riigi tulumaksust. — Kas niisugune maksude pealeladumine wiimaks liiale ei lähe?

Kuid kõige ebamäärasem on see, et ühe ja sama objekti peale ühenimelisi maksusid mitu pannakse.

Wõtame — maksew riigi ärimaks — see sisaldab eneses juba kaks lisamaksu omawalitsuste heaks, nimelt § 4-ga seaduses muudatuste kohta ärimaksu asjus — „Riigi Teataja“ nr. 110/111 — 1919 a. — on linna- ja maakonnawalitsustel õigus wõtta kunni 100% riigi põhiärimaksust ja 9. märtsi 1923 a. ärimaksu-seaduse muut- mise seadusega — „Riigi Teataja“ nr. 44 — 1923 a. — § 13 põhjal on linna- ning alewiwalitsustel õigus wõtta lisaärimaksu kunni 10% riigimaksu määrast. Mõlemad seadused maksawad weel praegu ja käi- wad kõigi äri-tööstusettewõtete kohta, ka nende kohta, mis praegu omawalitsuste

maksuseaduste muudatuste seaduse põhjal uue lisaärimaksu alla ei ole wõetud, nimelt on siin arwatud aruandwaid ette- wõtteid. Ja nüüd, kus juba kaks lisaäri- maksu omawalitsuste heaks olemas riigi ärimaksu-seaduse alusel, tullakse jälle uute lisaärimaksudega käesolewa seaduse põhjal, nende samade objektide pealt ja weel õige kõrgetes määrades, kunni 50% riigi ärimaksust. Sel wiisil saaks siis olema vähemalt 3 lisaärimaksu omawa- litsuse heaks ühelt ja samalt ettevõttelt ja neljas ärimaks on riigi heaks. Minu arust on see lihtsalt otse määramine. Kui tahetakse lisaärimaksu anda omawa- litsustele riigi ärimaksu kaudu ja seal ettenähtud normid peaks wäiksed olema, siis wõiks neid tõsta. Kui aga tahetakse ühe teise seaduse alusel, käesolewa sea- duse alusel, omawalitsustele lisaärimaksu anda sel teel, et seda wabalt määrata wõiwad, — siis tehtagu seda, kuid kaota- tagu enne lisaärimaks, riigi ärimaksu-sea- duses ära. Igatahes wõib lisaärimaksu ainult ühe seaduse alusel wõtta, aga mitte kahe, wõi kolme eriseaduse põhjal.

See sama maksab ka lisatulumaksu kohta.

Nüüd paar märkust liikumata waran- duste maksu kohta.

Liikumata waranduste maks riigi heaks seati meil sisse 19. jaanuaril 1920 a. seadusega maal, linnades oli tema juba enne olemas. See maks muudeti 31. det- sembri 1920 a. muutmise seadusega pea- ajalikult selles mõttes, et maksunormisid märksa tõsteti. Maksuobjekt on mitte üksi maapind, waid ka hooned ja ka wabri- kute, ning tööstusasutuste hooned ühes sisseadetega ja masinatega. Maa pealt wõetakse nüüd 50 marka adrasajandiku pealt Põhja-Eestis, Lõuna-Eestis 21 marka puhaskasurubla pealt, Saaremaal 28 mk. rewisjoni- ehk maarubla pealt jne. Hoonete pealt 5 marka puhaskasurubla pealt jne., ning wabrikute ja tööstusasutuste ja masinate pealt 56% nende hinnatud wäärtusest jne. Nagu sellest selgub — maks kaunis kõrge maa pealt, kuid wabri- kute pealt isegi määratu kõrge — 56% hinnatud wäärtusest. Maksu kogusumma jaotati ära riigi, maakondade, waldade ja alewite wahel. Riik $\frac{1}{4}$, wallad $\frac{1}{4}$ ja maa- konnad — $\frac{2}{4}$ maksusummast.

See maks on praegu jõus.

Nüüd, käesolewa seadusega, antakse omawalitsuste üksustele õigus wõtta lisa maamaksu, maakonnad kunni kahekord- ses suuruses ja wallad niisama — kahe-

kordses suuruses. Siin näeme seda sama, mis eelpool lisaärimaksu juureski. Lisamaamaksu wõetakse kaks korda ja kahe seaduse põhjal. Enne, kui riigi heaks wõtaw maamaks oleks vähendatud, pännakse uus lisamaamaks maksma.

Palju tuleks siis keskmiselt Põhja-Eesti talul maksta neid maamaksusid? Niisugune talu harilikult loeb enesel 40 adrasajandikku. Selle järele tuleks temal, nõndaütelda, põhimaamaksu maksta 2.000 marka ja lisamaamaksu, käesolewa seaduse põhjal, maakonna heaks — 4.000 marka, ning walla heaks ka 4.000 marka. kokku tähendab 10.000 marka maksusid. See on igatahes liig. Seda ei suuda mitte talunik kanda. Sest peale selle on ju veel muud maksud.

Ka muid puudusi on käesolewal seaduseelnõul. § 2. on öeldud: „Et peale sellekohastes eriseadustes ettenähtud maksude on õigus wõtta järgmisi maksusid“ ja siis tuleb üleslugemine. Kuidas seda redaktsiooni mõista? Kas on mõeldud selle all, et eriseadustes ettenähtud maksud on välja arwatud selle seaduse alt, wõi, et peale, tähendab, üle eriseadustes ettenähtud maksude, wõetakse järgmisi maksusid.

Minule paistab, et viimases mõttes on seda lauset tarwitatud. Sest seaduse tekstis räägitakse terwest reast maksude lisandustest, missugused maksud ise eriseadustes ette nähtud, kuid kui see nii on, misjaoks siis § 2-es käesolewas seaduses on üles loetud muuseas: trahterimaks ja punkt 9-das „maks tööstusliikude ja kaubandusliikude ettevõtete äritunnistuste pealt.“ Seaduse tekstis nende kohta mitte midagi öeldud ei ole, lisamaksuna neid maksusid wõtta ei kawatseta ja eriseadustes on need ju ette nähtud, järjekult § 2-se redaktsioon; „peale, tähendab üle, eriseadustes ettenähtud“ ei ole õige, sest neid maksusid ei wõeta mitte „üle eriseaduste“, waid just eriseaduste järel ja piirides.

Edasi wõiwad wallad käesolewa seaduse alusel wõtta „ärimaksu“ nendelt kaubandus-tööstusliikudelt ettevõtetelt, mis riigi ärimaksu alla ei kuulu (§ 3).

§ 5-da järel aga wõiwad wallad oma heaks „wooriärimaksu“ wõtta ja koguni nii kõrgelt kui tahawad. Wooriärid aga käiwad riigi ärimaksu alla, kui nendes ametis on k a k s p a l g a l i s t töölist, wõi kui nemed muudele tundemärkidele wastawad, mis ette nähtud riigi ärimaksuseaduses.

Ühest küljest siis käesolew seadus keelab ära riigi ärimaksuseaduse alla käiwaid ettevõtteid lisaärimaksu alla panna walla heaks, teisest küljest — teises paragrahwis — lubab seda ometi. Lausa wastolu! Kui aga wooriäri all on mõistetud neid ärisid, tähendab, kõige wäiksemaid, ütleme ainult ühe palgalise töölisega, mis riigi ärimaksu alla ei käi, siis ei ole üldse § 5 tarwis; siis käib sarnane ettevõtte ju väga hästi § 3-da alla.

Käesolewas seaduses on veel mõnda muud ebamäärasust ja wastolusid, millest rääkimine aga liig pikale wiiks. Arwan, et ettetoodust küllalt selgub, et see seadus praegusel kujul mitte wastuwõetaw ei ole. Peapuudus on see, et käesolew seadus b a s e e r u b suurelt osalt teistel eriseadustel: riigi ärimaksuseadusel, tulumaksuseadusel, riigi liikumata waranduste maksuseadusel ja need seadused muutuwad päris ebamääraseks, kui nad mitte enne käesolewat seadust muudetud ei saa. Käesolewat seadust wõib maksma panna ainult kokkukõlas nimetatud seadustega. Seda kokkukõla pole praegu sugugi mitte olemas. Sellepärast teen ettepaneku käesolewat seadust I lugemisel mitte wastu wõtta, waid anda rahaasjanduse komisjoni läbiwaatamiseks ja kokkukõlastamiseks eelpool tähendatud seadustega.

Seda seadust wõib ainult pärast nimeetatud eriseaduste muutmiste läbiwiimist maksma panna.

A. Jõeäär (sd.): Lugupeetud härrad rahwasaadikud! Eesti maksupoliitika on tagurilisem kõigist teiste Lääne-Euroopa riikide maksupoliitikast. Selle peale on minul juhus olnud siit kõnetoolilt juba sagedasti tähelpanu juhtida. Iseäranis omawalitsuste maksuseaduste arutamise puhul tuleb alla kriipsutada üht tõsiasja ja nimelt seda, et selles suhtes asi igapäewaga halwemaks muutub. Kõige selgem tõendus selleks on käesolew seaduseelnõu. Mina ei saa selle seaduseelnõu juures pikemalt peatama waid puudutan lühidalt seda küsimust, kuipalju käesolew seaduseelnõu annab meie waldade omawalitsustele paremaid wõimalusi wäljaminekute katmiseks, sest meie wallad on praegu kõige raskemas majanduslikus seisukorras. Meie waldade eelarwete üldsumma ei ole mitte väga suur, 1923 aastal tegi see wälja ainult 242 miljonit marka. Kui meie arwesse wõtame neid suuri üles-

andeid, mida walla omawalitsused täitma peavad, peajasjalikult hariduse ja hoolekande aladel, siis on see summa iseenesest wõrdlemisi wäikene. Et see summa nii wäikene, on tingitud peajasjalikult sellest, et omawalitsusel isegi seda wõrdlemisi wäikest summat wõimatu oli maksustamise alal nende käsutada olewate abinõudega kokku saada. Nad pidid osa sellest laenudega katma ning puudujäägina tuli siiski üle 40. miljoni eelarwesse üles wõtta. Waldade eelarwes, kuludeosas näiteks, on waeste eest hoolekandeks üle terve Eesti riigi üles wõetud 19 miljonit marka, see on kokku umbes 380 walla kohta. Wabariigi Walitsus oma wiimaste täiendustepanekutega üksi riigi eelarwe kolmandal lugemisel kinkis 15 miljonit marka, sellest 10 miljonit marka „Aeronaut'ile“ õhuühenduse alalhoidmiseks, ja 5 miljonit laewaseltsile. See teeb peaaegu niisama palju wälja, kui kogu riigis wallawaeste eest hoolekandmine, see on nende ülewalpidamine, arstimine ja kõik muud hoolekande kulud kokku. Wäga iseloomuliku joonena wõiks alla kriipsutada seda, et meie teatrid abiraha saawad üle poole sellest summast, mis meie waldadele hoolekandeks antakse. Tähendab, see hoolekanne on niiwõrd minimaalne, et teda nimetadagi ei maksa. Ma wõin seda kurba fakti tõendada, et meie riigis on waldasid olemas, kus wallawaene saab 5 marka aastas abiraha, endise weneaegse 3 rubla asemel.

Käesolewa seadusega muudetakse meie waldade seisukord weelgi halwemaks. Kui käesolew seadus wastu wõetakse, siis jääb waldade sissetulekute hulgas wälja tööstusmaks, mis andis minewal aastal 18 miljonit marka. Selle asemel lubatakse küll sisse seada mingisugune maks ärimaksu nime all, mida wõetakse nendelt kaubandus- ja tööstuslikkudelt ette wõtetelt, mis riigi ärimaksu alla ei käi. Missugused need ette wõtted on, seda tõi ette wäga kujukalt härra Linnamägi, kuid nendelt saadud summa, kui wallad ka igalt külasepalt, kes ühe selliga töötab, seda maksu lubatud ülemääralt tahaks wõtta, kuigi suurt sissetulekut ei anna. Samuti wõib kindlasti öelda, et kui tulumaksu muudatuste seadus wastu wõetakse sarnasel kujul, kui ta on esitatud, et siis waldadele osaks langew tulumaks 14.000.000 mk. suuruses ka peaaegu täiesti ära jääb, sest juba ennem oli waldasid, kus walla heaks langew summa ei tasunud mitte tulumaksu komitee liigete

päewarahasid ära. Samasugune seisukord saab siis olema üle riigi, kui elatisminimumi tarwilisel määral tõstetakse. Seega kujuneks waldade eelarwete puudujääk, kui need 2 maksu maha arwata, ja kui silmas pidada endist 46.000.000 mk. puudujääki, kokku umbes 78.000.000 mk. Juurde tuleb waldadele ainult maade maks wõi kinniswarade maks. Seda lubatakse wõtta kunni kahekordses riigimaksu kõrguses. Tähendab, tuleb praegusele 40.000.000 mk. weel 40.000.000 mk juurde. Waldade puudujääk oleks sellega üle kogu riigi sel juhtumisel, kui wäljaminekuid ei kõrgendata, waid endiselt minimaalseks jäetakse, 38.000.000 mk. Millega tuleb siis see 38.000.000 mk. katta? Siin räägitakse, et on omawalitsustel õigus uusi maksusid peale panna, uusi wähemaid maksusid, enneolematuid. Mina olen kindel, et meie waldade omawalitsuste esituskogudel wõimatu saab olema mingisuguseid uusi maksusid wälja mõtelda, maksma panna ja selle läbi wäljaminekuid katta. Ja iga sarnane maks suuri sissetulekuid, — kui ta peaks ka wälja mõeldama — anda ei suuda. Meie rahwas on juba nii kui nii ülemäära kooramatud riigi eelarwega ja riigi eelarwe läbi pealepandawate maksudega. Kui meie wõrdleme Eesti rahwa kogu sissetulekut selle koormaga, mida riigi ja omawalitsuste eelarwed peale panewad, siis selgub järgmist: 1923 a. kogu Eesti rahwa tulu teeb wälja umbes 20—22 miljardit. Peab ütleva, et see summa mitte tagasihoidlikult ei ole wõetud, sest kui meie jagame selle summa keskmiselt perekonna peale, siis teeb aasta sissetulek wälja umbes 100—110 tuhat, 8.000—9.000 marka kuus. Meil on aga üle miljoni ulatawaid tulusid wähe ja suurem osa meie linna- ja põlütöölised ei teeni mitte 100.000 marka aastas, nii et keskelt läbi wõttes see summa on wõetud ennem kõrgelt kui wäiksel. Riigi eelarwes ettenähtud kulud teewad wälja 7.061.000.000 mk. Peale nende kulude tuleb weel juurde politsei ülewalpidamine 180.000.000 mk., siis minewa-aastase eelarwe summad, mida käesolewal aastal wälja anda tahetakse — 750.000.000 mk., ja lõpuks on arwatud tulude hulka weel riigikassa ülejääk 432.000.000 mk., mida, minu arwates, wiimase pennini ära tarwitada ei saa, nii et tegelikult käesolewa aasta riigi eelarwe puudujääk teeb wälja 1.262.000.000 mk. Kui käesolewa aasta eelarwe sama täpselt oleks kokku seatud, nagu minewa-

aastane, kus krediidid suluti 1. jaanuarist, siis oleks minewa-aastast meetodi tarwitades eelarwe kokkuseadmisel see puudujääk täiesti selle summami paberil wälja kujunenud. Ja tegelikult on tema sarnane, sest summasid on tarwis käesolewal aastal wälja maksta ja raha selleks peab kusagilt tulema. Seda 7.000.000.000 mk. juurde arwates, teeb meie riigi eelarwe peale 8.000.000.000 mk. wälja. Kogu rahwa sissetulekust on see 36,36%. Omawalitsuse eelarweid waldades — 242 miljonit, maakondades — 302 miljonit ja linnades — 900 miljonit juurde arwatud, mis kogu rahwa sissetulekust 6,56% wälja teeb, selgub, et riigi ja omawalitsuste eelarwed kokku arwatult nõuawad Eesti rahwa kogu sissetulekust 43,92% ehk teiste sõnadega kaugelt üle ühe kolmandiku, peaaegu ligi poole peab Eesti kodanik oma kehwest sissetulekust ohwerdama, et riigi ja omawalitsuse asutusi ülewal pidada. Ja teie ei leia terwes Lääne-Euroopas, kus küll sõjaraskused palju suuremad, ühtegi kodanikku, kes nii suurt protsenti peaks riigi ülewalpidamiseks wälja andma, olgugi, et seal see palju kergem oleks selle tõttu, et seal sissetulekud suuremad on, et seal on wõimalik rohkem maksusid kapitalide ja waranduste pealt sisse wõtta.

Siit on selge, et mõtelgu wälja omawalitsused missuguseid maksusid tahes, kui rahwa maksujõud juba wälja kurnatud on, siis jääwad nad ikka ainult paberile ja mingisuguseid sissetulekuid anda ei suuda. Ühe inimese seljast kahte nahka ikka wõtta ei saa, ehk küll tegelikult on meil juba mõnelt inimeselt rohkem kui kaks nahka wõetud, nii et tema wiimane warandus, mida hädapäraseks eluülespidamiseks tarwis, on juba maksuwõlgade katmiseks enampakkumise teel maha müüdnud. Jääb ainukeseks allikaks, mille abil walla omawalitsused wõiks neid puudujääkisid katta, — isikumaks. Isikumaks andis eelmisel aastal 49.830.000 mk., umbes 50.000.000 mk. 1923 aastal. Selle maksu kohta on kõik ühel arwamisel, niihästi pahema kui ka parema tiwa esitajad, et see maks mitte õiglane ei ole.

Et see maks mitte õiglane ei ole, seda wõib iga Riigikogu liige, kes waewaks wõtaks maksuteooriaga tutwuneda, igast kõige lihtsamast raamatukesest leida, mis seda küsimust käsitab. Kuid meil tarwitatakse seda maksu selle tõttu, et ei taheta sisse seada maksusid, mis otsekohe warandusi ja suuremaid sissetule-

kuid tabaks. Kuid senni ajani oli selle ebaõiglase maksu kohta vähemalt määrus olemas, mis lubas teda tarwitusele wõtta ainult sarnasel korral, kui kõik teised maksustamise abinõud ära olid kasutatud. Käesolewa seaduse järele sarnast kitsendust enam ei ole. Käesolewa seaduse järele on ära kaotatud igasugused alamja ülemmäärad. Ainus kitsendus on see, et wõetawa isikumaksu kogusumma ei wõi liikumata waranduste maksu kogusummast suurem olla, kui see mitte täies ulatuses ära kasutatud ei ole. On tema aga ära kasutatud täies ulatuses, kui ta on 80 miljonit üle riigi andnud, siis wõib isikumaksu wõtta kas wõi 120 miljonit, selleks käesolew seadus mingisuguseid takistusi ei tee. Mis sellest järgneb? Järgneb see, et waldadel, kui nemad oma eelarwet tasakaalu wiia tahawad — ja nad on sunnitud seda tegema sellekohase seaduse põhjal, wastasel korral kaebab omawalitsusajade peawalitsus neid kohtusse, — mingisugust teist teed üle ei jää, kui peawad seda äärmiselt ebaõiglast maksu weel palju suuremal määral tarwitusele wõtma, kui nad seda senni ajani on teinud. Mina olen kindel, et meie rahwa enamusel nii palju õiglusest arusaamist leidub, et nemad sellega leppida ei suuda, kui kaotatakse waldadel ära see osa, mida lubati wõtta tööstusettewõtetelt ja jääb ära see osa maksust, mis tulumaksust sisse tuli ning selle asemel waesel tööliisel, kes hädawaewalt nii palju teenib, et tal hing sees seisab, tema isikumaksu suurendatakse. Mina olen kindel, et sarnase ülekohtuga meie rahwa enamus leppida ei saa ja selle tõttu tuleks teisi abinõusid leida selleks, et omawalitsuste wäljaminekuteks tarwilisi summasid muretseda ja üks nendest teedest oleks riigi ülearuste wäljaminekute vähendamise ja selle läbi summade wabaks jätmise, mida omawalitsused kasutada wõiks. Üks on aga kindel, et sarnasel kujul, nagu isikumaks käesolewas seaduses ette on nähtud, kitsendamata määrustega, et teda ainult äärmistel juhtumistel wõib wõtta, on see maks meie rühmale täiesti wastu wõtmata ja wastawate parandus-ettepanekutega saame II lugemisel esinema.

Ühtlasi pean tähendama, et meie maakondade seisukord selle seadusega mitte ei parane ja puudujäägid, mis neil läinud aastal olid, ka käesolewal aastal on. Selle tõttu tuleb täie õigusega küsida, mille jaoks seda wiletsat, halba ja mittemidagi andwat seaduseelnõu tarwis oli.

K. Tamm (põl.): Austatud Riigikogu liikmed! Ka mina tahaksin veel teie tähtsustada selle seaduseelnõu peale. See seaduseelnõu, nagu juba härra rkl. Linnamägi väga õieti tähendas, baseerub väga mitmete teiste maksude peal. Tema otstarb on õieti see olnud, ainelist ja maksustamise seisukorda parandada alewitele ja waldadele. Mis waldadesse puutub, siis tahetakse seda kätte saada sel teel, et wallanõukogud oleks õigustatud liikumata waranduste maksu määrama walla heaks, kusjuures nad seda maksu wõiksid niisugusel määral wõtta, et saaksid üle 100% liikumata waranduste maksu rohkem kui senni. Alewid wõidakid sellesamas proportsioonis juurde sel teel, et maakonnad enam alewielanikkudele liikumata waranduste maksu ei saaks. Näituseks Põhja-Eesti wallad, said sennijani iga sajandiku pealt liikumata waranduste maksu 12½ marka. Nüüd edaspidi wõiks nemad sajandiku pealt 26 marka saada sel juhtumisel, kui 1920 a. liikumata waranduste maksuseaduse muutmise seadus, mis rahaasjanduse komisjonis, sel kujul wastu wõetakse, nagu tema Wabariigi Walitsuse poolt esitatud on. Siis on veel teine väga tähtis küsimus käesolewas seaduses, see on lisatulumaks. Aga nagu meil ju kõigil teada, on tulumaksu muutmise seaduseelnõud praegu veel pooleli ja arutusel ja teadmata on igatahes praegugi veel, missuguse kuju nemad omandawad ja kui suuri tulusid nad ülepea andma hakkawad. Kui tulumaks wanal kujul maksma peaks jääma, siis wõiks tema wast ka midagi omawalitsustele anda, ka waldadele. Aga nagu nüüd teada, tahetakse meil elatismiinimume tõsta ja siis wõib tulumaks väga vähe kasu tuua. Suurendatud elatismiinimumi juures wõiks ta ainult sel juhtumisel midagi waldadele anda, kui saaks omawalitsustele kuuluwa tulumaksu osa jaotus linnade, maakondade ja waldade wahel nii läbi wiidud, nagu seda paari aasta eest rahaasjanduse komisjon Riigikogule ette pani, mis ettepanek Riigikogus minimaalse häälteenamusega tagasi lükati. Nüüd oleks aga tähtsustada juhtida veel selle peale, kui väga tähtsat osa mängiwad selles seaduseelnõus liikumata waranduste maksud. 1920 a. liikumata waranduste maksuseadus on nüüd kaheks lõhutud. Üks osa on rahaasjanduse komisjonis arutusel, ja teine osa on käesolewasse elnõusse sisse wõetud. Enne oli üks liikumata waranduste maks, mille

normid seaduse ise ära määras ja mida siis seadus jaotas riigi, waldade ja maakondade wahel. Nüüd aga näeb liikumata waranduste maksu muutmise seadus ainult riigile kuuluwat osa sellest maksust ette, kuna omawalitsused on käesolewa seaduseelnõuga õigustatud ka oma kasuks seda maksu määrama. Kui nüüd liikumata waranduste maksu muutmise seadus sel kujul wastu wõetakse, nagu ta Wabariigi Walitsuse poolt esitatud on ja kui nüüd omawalitsused täiel määral kasutaksid seda seadust, mida meie praegu siin arutame, siis liikumata waranduste maksud, kui mõlemad seadusena oleks 1. I. 1924 a. maksma hakanud, oleks nüüd andnud umbes 28% rohkem, kui siiasaadik. Sellest sisuliselt mina praegu rääkida ei tahaks, kas praegu see kõige kohasem aeg oleks, et maksusid nii palju tõstetaks, ühe adrasajandiku pealt tõuseks maks 50 marga pealt 65 marga peale. Meil on kõigil teada, et minewa-aastase ikaldusaasta tagajärjel põllumehed väga raskesse seisukorda on asetatud, et suurem osa põllumeestest elab laenudest, et laenude abil tuleb muretseda seemnecilja, kui ka jõutoite jne. ja et väga kurwad wäljawaated on ka põldude alal, et orasepõllud mustad on ja et nad paljudes kohtades mingisugust lootust ei anna, tuleksid wõib olla veel väga mitmed rukkipoõllud üles künda, mis aga paljudel juhtumistel wõimatu on, sest et isegi meil wist ei jätku suwivilja seemet kõige pärisuwiwilja põldude jaoks. Siis peale selle on praegu meil veel loomataudid jne., nii et oleks wist ehk ebakohane aeg põllumeestel maksusid tõsta tänawa aasta. Aga mina peasjalikult peataksin selle asja wormilise külje juures. § 8¹ on komisjonis wastu wõetud järgmine kord liikumata waranduste maksu määramise juures. Maakonnad ja wallad on õigustatud wõtma oma heaks 19. jaanuari 1920 a. seaduses — „Riigi Teataja“ nr. 18/19 1920 a. sead. nr. 82 — ja selle seaduse muutmise seaduses ettenähtud liikumata waranduste maksu: maakonnad kunni kahekordses riigimaksu kõrguses ja wallad kunni kahekordses riigimaksu kõrguses. Siin on aluseks wõetud mitte ainult 19. jaanuari 1920 a. seadus, waid ka selle edaspidi tehtaw muudatus. Walitsuse projekti järele jääks nüüd riiklik osa umbes wana suurusesse, enne oli näiteks Põhja-Eestis 12½ marka, nüüd oleks 13 marka adrasajandiku pealt. Aga meil on praegu päris teadmata, missuguses

suuruses riiklik liikumata waranduste maks esiteks rahaasjanduse komisjonis ja pärast Riigikogus vastu wõetakse, wõib ju näiteks niimoodi wälja kujuneda, et rahaasjanduse komisjon teda seal tõstab kas wõi kaks korda wõi alandab seda, ehk wõib olla leiab rahaasjanduse komisjon, et liikumata waranduste maks peaks endiseks jääma ja et peaks jääma üksainus liikumata waranduste maks, nii et ei antaski omawalitsustele ülepea selle maksu määramise õigust, kuna ehk leiab rahaasjanduse komisjon võimaliku olewat sel teel puudujääkidest waldades üle saada, mis minewal aastal ligi 50 miljonit marka wälja tegid, et liikumata waranduste juures saaks teine jaotus ette wõetud. Põllumeeste hulgas on nimelt ammu seda mõtet mõlmutatud, et sellest maksust kuluks natukene suurem osa waldadele anda — 25% asemele 40%. Ja kui seda nii otsustatakse, siis oleksid waldade puudujäägid kaetud. Wiimasel juhtumisel wõiks liikumata waranduste maks sellest seaduseelnõust, mis praegu arutusel, wälja kukkuda. Aga kõige tähtsam motiiv oleks see, et kui meie § 8¹ esitatud kujul vastu wõtame, siis kaswatame päris tundmata suurust kahega. Komisjon wõttis kaswatajaks esialgu kolm, pärast kaks. Kui meie kaswataksime kolmega, siis tõuseb liikumata waranduste maks peaaegu kahekordseks. Peale selle on meil veel teisi raskusi olemas. 19. jaanuari 1920 a. seaduse põhjal on tänawu-aastane liikumata waranduste maksu kewadine osa juba sisse nõutud — nii et praegu on maksew veel wana seadus ja nüüd on rahaasjanduse komisjonil kuuldawasti kawatus liikumata waranduste muudatuse seadust alles 1. jaanuariks 1925 a. maksma panna. Siis, tähendab, oleks tänawu ka 19. jaanuari 1920 a. liikumata waranduste maksuseadus jõus ja wõetaks meil wana liikumata waranduste maks täiel määral ja peale selle veel liikumata waranduste maks, mida käesolewa seaduse põhjal walla- ja maakonnanõukogud määrama hakkaks. Ja kuigi see 1920 a. seadus ei jääks maksma kunni 1925 aastani, siiski tõuseks selle läbi liikumata waranduste maks wäga palju, et tänawu aasta 1920 a. seaduse põhjal liikumata waranduste maksust wõeti kewadel ainult $\frac{1}{3}$ sisse, kuna möödunud aastal kewadel ja sügisel ühe wõrra wõeti, nii et sügisel meil tuleks § 8¹ põhjal kaswatada kaks kolmandikku riigi liikumata waranduse aastamaksust kahega waldade ja

maakondade heaks. Härra Linnamägi poolt on wäga õieti tähendatud, et käesolew seaduseelnõu ei paku mingit ülewaadet nende tulude kohta, mis omawalitsustel olla wõiks just selle tõttu, et need algseadused, mille peal põhjeneb praegune seaduseelnõu, on alles täiesti selgitamata. Nii tulumaks, millest omawalitsus $\frac{1}{3}$ osa saaks ja millest ta peale selle 15% määrata wõiks, ja ka 19. jaan. 1920 a. liikumata waranduste maksuseaduse muutmise seadus. Nii tuleb wälja, et maksuseaduse mõned lülid, nagu härra Linnamägi juba seletas, on veel täiesti selgitamata ja sellepärast toetan mina härra Linnamägi ettepanekut käesolewa seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni andmise kohta.

Juhataja L. Raudkepp: Koosolek on juba ligi kaks tundi kestnud, sellepärast kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7 õhtul.

Peale waheaega jätkub koosolek kell 7.20 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **L. Raudkepp.**

Sekretäri kohal abisekretäär **O. Köster.**

Juhataja L. Raudkepp: Riigikogu koosolek kestab edasi.

J. Tiks (is.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Omawalitsuste maksuseaduste muudatuste ajutise seaduse kohta peab kõige esiteks ütleva, et tema hiljaks on jäänud käesolewa aasta jaoks, nagu ta on mõeldud. Teatawasti peawad omawalitsused oma eelarwed kokku seadma kõige hiljemalt 1. aprilliks. Nüüd on aga juba enam kui kuu aega sellest tähtpäewast möödas. Kui see seadus vastu wõetakse, siis tuleb loomulikult omawalitsustel kokku seada lisaelarwe. Sarnase selutuse andis omawalitsuse komisjonis walitsuse esitaja. Kui see õige on, siis tuleb omawalitsustel maksusid mitmes järgus sisse nõudma hakata, mis wäga hästi wõiks ühe korraga sisse nõuda. See mitmekordne maksude sissenõudmine sünnitab aga kulusid, ning mõnede väikeste maksude sissenõudmise juures ulatawad need kulud, wõib olla, isegi kõrgemale, kui see maks, mis käesolew seadus võimaldab wõtta, annab. Sellega kaob aga ühtlasi ka selle seaduse otstarbe.

Kui meie vaatame seda seadust ennast niisugusena, nagu tema omawalitsuse komisjonist on tulnud, siis näeme, et juba esimeses osas § 2 — waldade osas — on esimesel kohal isikumaks, mida ammu jonnakalt katsutakse aastast aastasse ikka enam esirinda suruda. Teda hakati wõtma 10, 15, 20 marka aastas isiku pealt, ja järk järgult tõstes jõuti hiljematel aastatel 100 kunni 200 marga juurde. Ja kui meie käesolewa seaduseelnõu wastu wõtame, siis ei saa praegu keegi ette öelda, et isikumaks ei tõuse lähemal ajal tuhandeteni.

Siin on eelkõneleja puudutanud üksikajaliselt mõnda paragrahwi. Ma lubaks enesele weel mõne paragrahwi juures peatuda. Nimelt esimeses osas § 8¹ oli walitsuse ettepanek wõtta waldade heaks liikumata waranduste maksu kunni kahekordse riigimaksu kõrguses. Omawalitsuse alamkomisjon aga leidis, kõiki andmeid ära kaaludes, et sellega ei päästa meie waldasid mitte nende puudujääkidest, waid maksumäär tuleb tõsta kolmekordse riigimaksu kõrguseni. Omawalitsuse üldkomisjon wõttis selle seaduse II lugemisel maksumäära kolmekordse suuruses wastu, kuid kolmandal lugemisel oli üks osa komisjoni liigetest, nimelt demokraatliku liidu rahwaerakondlik osa, asunud seisukohale, et see maks kõrge on ja teda tuleks wõtta kahekordse suuruses. Arusaadawalt olid põllumehed ka selle kahekordse suuruse wastu ja komisjoni liige härra Tamm kaitses ägedalt oma ettepanekut, mis nõudis selle lisamaksu nõudmise wäljajätmist, see tähendab, ei tohiks üldse lisamaksu liikumata waranduste pealt wõtta. Kuid liikumata waranduste maks on ka loomulikult ikka waranduse suuruse järele ja sellega õiglasemal alusel, kui isikumaks. Ei ole ju õige, mis sealt poolt öeldakse, et iga kodanik peab maksu maksuma ühesuuruses osas, hoolimata tema waranduslikust seisukorrast. See põhimõte oli küll maksew tsaariwalitsuse ajal, kuid meil on tihti rõhutatud seda, et demokraatlikus wabariigis tulewad maksud jõukohaselt kodanikkude wahel ära jagada.

Isikumaksu juures ei wõeta aga waranduslikku seisukorda arwesse. Ja kui sellesama liikumata waranduste maksu lisamaksuga komisjonis seoti ka isikumaksu küsimus, siis tegid walitsuse esitajad oma parandus-ettepaneku, mille sisu järgmine: wõteta wäike isikumaksu kogusumma ei wõi liikumata waranduste

maksu kogusummast suurem olla, kui wiimane maks täies ulatuses ära kasutatud ei ole. See märkus tehti aga sel korral, kui oli liikumata waranduste lisamaks alles kolmekordse suuruses ette nähtud. Ja siis oli sellel ka oma teatud piiraw mõte isikumaksu kohta, sest kui kolmekordse suuruses ei oleks liikumata waranduste maks ära kasutatud, siis poleks ka tarwis isikumaksu wõtta. Nüüd, kus aga seaduses on liikumata waranduste maksuprotsent alandatud kahekordse kõrguse peale, ei jätkuks sellest summast mitte. Siin tuleb tingimata isikumaksu wõtta. Märkuses on öeldud wõimaluse järele wõtta, aga kui kaugele wõib minna, selle kohta ei ole mingit piiri tõmmatud. Mina kaitsesin omawalitsuse komisjonis oma ettepanekut, mis nõudis isikumaksu üldse wälja jätta ja korraldada teisi maksusid, et nendest saaks omawalitsuste eelarwed kaetud. Seda ei peetud aga enamuse poolt mitte wõimalikuks. Siis esitasin mina selle seaduse juurde parandus-ettepaneku, mis õieti on olemas endises seaduses, nimelt et isikumaksu wõib siis wõtta, kui teised maksud on ära kasutatud. Ja ka sel korral oleks pidanud loomulikult kindlaks määrama isikumaksu ülemmäär. Nüüd ei ole aga ei ühte, ega teist ja isikumaksu wõib wõtta nii palju, et omawalitsuste eelarwed kaetud saawad. Nii siis tahetakse iga-aastaseid puudujääke, mis senni lisa isikumaksuga kaetud, selle seadusega lihtsalt warjata, ilma et oleks loodud normaalsed olud, kus omawalitsused wõiksid oma eelarwed õiglaste maksude alusel kokku seada. Sama nurin, mis ennem isikumaksu waral eelarwete katmise wastu kostis, saab kahtlemata ka selle seaduse wastuwõtmisel kostma, sest et ta maksustamise wiisi mitte ei muuda.

Paremalt poolt püütakse näidata, et waldadel olla kahekordsest liikumata waranduste maksumäärast juba küllalt, sest see tuua neile uue sissetuleku. Aga selle juures jäetakse arwesse wõtmata, et waldadelt läheb tööstusmaks ära maakondadele. Tööstusmaks andis waldadele mõnel pool õige suure protsendi kogu walla eelarwe sissetulekust. Sellega langeb see osa ära ja küsitawaks jääb, kas see juurdewõetud osa suudab seda täita, ja kui ta ka seda suudab, siis on ju puudujääk paratamata ikkagi.

Kui edasi waadata seda seadust, siis peab küll tunnustama, et tema on õieti wanadest seadustest kokku lapitud ja kokku korjatud, ja õnnelt kokku korja-

tud. Linnade maksuseadus oli meil juba ennem olemas. Linnad said oma eelarwed selle järele korraldada ja sellepärast on nad ka wähe paremini senni läbi tulnud. Kuid rahuloldawaks ei saa nende seisukorda siiski pidada. Kui tahetakse meie linnades tõesti midagi ära teha, midagi korraldada, siis peab neile awaramad maksuwõimalused antama. Omawalitsuse komisjon arutas õieti ka seda seaduse osa, mis linnade kohta käib, wõrreldes seda maakondade ja walla omawalitsuste seaduste osadega. Ja kui linnadeliidu esitaja poolt ettepanek tehti, wõtta linna heaks lisatulumaksu 25% kõrguses, walitsuse ettepanekus oli siin ette nähtud 15% kõrguses, siis asus omawalitsuse komisjoni enamus seisukohale, et linnadele wõiks see 10-protsendiline wahe tõesti ülearune olla. Selle järele wähendatigi see ettepanek 15% peale. Ei wõetud arwesse, et linnadeliidu esitajad mitte oma isiklikka seisukohti ette ei kandnud, waid nende seljataga olewate omawalitsuste omi. Mina arwan, et Riigikogu, kui rahwaesitus, peaks siiski arwestama ka omawalitsuskogude arwamisega, sest kui meie asume sarnasele seisukohale, et meie ainult käsime ja keelame siin Riigikogus, ja meelega otsime wastolu omawalitsuskogudega, siis ei ole see mitte õige ja selle all kannataks omawalitsuste tegewus. Linnadeliidu esitaja oli kindlalt sellel seisukohal, et isikumaksu milgil tingimisel linnades wõtta ei tule, kui aga siin kärbiti linna heaks wõetaw tulumaksu protsent 25%-di pealt, missuguse omawalitsuse alamkomisjon wastu oli wõtnud, 15% peale, siis oli siin see tagamõte, et ka linnad puudujääkidega oma eelarweid kokku peaksid seadma, ja et nad selle katteks isikumaksu peaksid tarwitusele wõtma, mis juba warengi on sündinud. Sedasama, mis linnade kohta tähendasin, tähendas ka linnadeliidu esitaja alewite kohta, sest linnadeliidus ollakse arwamisel, et alewi omawalitsused tuleksid korraldada ühel alusel linna omawalitsustega. Uus omawalitsuse ja ka maksuseadus peaks olema ühtlasem, kui sennised linna ja alewi ehk maakonna ja walla omawalitsuste seadused on. Kui wallad on maakondadega seotud, wõi õieti neil üks seadus on, siis peaks seda olema linnadel ja alewitel kokku. Selle tõttu tuleks neile enam ühtlased alused leida. Senni ei ole meil alewi omawalitsuste seadustes ette nähtud isikumaksu, waid maksu on wõetud peajasjalikult linna seaduste alusel,

aga nüüd uues seaduses on ette nähtud ka alewitele isikumaks. Kui nüüd alewid peawad isikumaksu wõtma, siis loomulikult sel alusel, millel wõtawad wallad, sest III osas § 126—8 kõneleb: isikumaksu kõrguse ja wõtmise korra määrab alewiwolikogu alustel, mis selle maksu wõtmise asjus käesolewa seaduse I j. § 9 waldade kohta määratud.

Selle § 9 märkus seob aga isikumaksu liikumata waranduste lisamaksuga. Kui nüüd alewiseaduses on ette nähtud, et liikumata waranduste maksu wõib wõtta alewi heaks kunni neljakordseni riigimaksu summa kõrgusest, siis laseb see wäga selgelt paista, et alewite liikumata waranduste maksu tuleb siiski teistel tingimistel wõtta, kui waldades, sest muidu oleks ju üsna loomulik olnud, et ka alewites ei oleks tohtinud üle kahekordse kõrguse wõtta. Siin on aga walitsuse ettepanek seda maksu neljakordses suuruses wõtta. Loomulikult peab isikumaksu wõtma sellega tasakaalus. Siin rõhub isikumaks palju raskemal kujul inimesi, kui waldades, kus suuremal jaol neist on ette nähtud siiski suuremad sissetulekuallikad. See ei ole aga milgil tingimisel soowitaw, sest — nagu meie teame — on alewiwalitsused senni olnud isikumaksu suhtes alati eitawal seisukohal, ning puudujääkide korral pole kunagi nõutud sarnast maksustamise õigust.

Tahaksin lõpuks tähendada, et käesolew seadus on omawalitsuse tegelaste keskel tõesti suurt tähepanu leidnud. Seda on arutatud omawalitsuskogudes, on sõelutud omawalitsuste üksikute liikmete wahel ja ka ülemaakondlikkudel omawalitsuste ametnikkude ja tegelaste koosolekutel. Selle seaduse kohta on arwamisele jõutud, näituseks Wiljandi maakonna- walla- ja alewisekretääride koosolekul, et ei ole sünnis aasta keskel maksuseadust wälja anda, mis nõuaks lisaelarwe kokkuseadmist, kahekordset maksu sissenõudmist ja mis oleks — nagu ma alguses tähendasin — erakorraliste kuludega seotud, ning lõpuks kutsuks kodanikkude keskel rahulolematust esile. Ei küsita sagedasti sellest, kui suured need mitmekordsed maksud on, waid peasi, et neid mitu korda nõutakse. Endistest lisamaksude sissenõudmistest teame, kui wäga palju paksu werd nad on tekitanud. Wõtke näituseks Wiljandi maakonna puudujäägi katmist, mis siin I Riigikogus wastuwõetud seaduse alusel sündis, ja seda, kuidas maksu sisse saadi, siis

näete kuiwõrd see maks soowitaw wõi mittesoowitaw on. Oli selge juba siis, et 400 marka isikumaksu käib paljudel keh-wematel kodanikkudel üle jõu. Siis ei tahetud seda uskuda, aga kui hakati maksu sisse wõtma, siis nähti, et ei saa seda kõige paremal tahtmisel kätte ja mitte sellepärast ei jäänud see maksmata, et inimesed ei tahtnud maksta, waid nemad ei suutnud seda maksta. On tulnud palju maksumaksjaid kustutada maks-jate nimekirjast, kuigi selle maksu sisse-nõudmisega ühenduses on olnud terve rida oksjone, kus maha müüdnud isegi naisterahwaste poolpeetud riided, kari-loomadest, ja muust wäärtuslikumast warandusest rääkimata. Sellepärast olen mina arwamisel ja samuti ka meie rühm, et ei peaks mitte maksusid määrama näo järele, waid peaks olema niisugune mak-suseadus, mis määraks maksud inimestele nende maksujõu kohaselt. Kõike neid as-jaolusid arwesse wõttes teeb meie rühm II lugemisel, kui see seadus üldse II luge-misele peaks tulema, konkreet parandus-ettepanekud nende küsimuste asjus, mida mina siin puudutasin.

A. W o m m (sd.): Lugupeetud Riigi-kogu liikmed! Käesolewa seaduse kohta on palju sõna wõetud ja sellepärast ka-watsen ma seda lühidalt teha selle osa juures, mida siin mitte weel puudutatud ei ole ja see on nimelt meie waldade koo-limajade küsimus.

Waldade eelarwed on puudujääkidega lõppenud juba 1920 aastast saadik ja selle tagajärg on, et wallad on summitud olnud laenusid tegema. Meie koolimajad seisid sõja ja okkupatsiooni ajal täiesti järe-lwalweta, olid, nii ütelda waesedlapsed, neil ei olnud täielikku peremeest, kes nende eest oleks hoolitsenud. Sellepärast, et waldade eelarwed lõppesid puudujää-kidega, ei olnud wõimalik, ega ei tehtud mingisuguseid korraldusi selleks, et neid koolimajasid korda seada, ja neile inwen-taari muretseda. Sellest ajast peale on nüüd meie koolimajad lagunened, kooli-majade pingid on wärwist ära kulunud ja lagunened majad lagunewad, katused la-sewad wilma läbi, kuid waldadel ei ole raha, millega parandada. Ainult wõib püüda, et saaks niipalju alles hoida, et need majad mitte kokku ei langeks. Selle tagajärg on see, et meil ei saa maksmata hakata 1930 aastal algkooliseadus, see tä-hendab — 6-aastane koolisundus täiel-määral. Kuna nüüd see peaks minema

järk-järgult nii, et 1925 ja 1926 aastal saaks juba 5-es klass awatud, siis ei saa praeguste waldade sissetulekute juures seda mitte teostada. Meil on waldasid olemas, kus on koolimajad panditud ja isegi nendele oksjonid tehtud. Seda näeme eriti Wiljandimaal, kus mitmel pool niisu-guseid juhtumisi ette on tulnud.

Käesolew seadus ei anna aga mitte seda wõimalust, et meie kooliseadus saaks täiel määral maksmata hakata. Siin on toonitatud, et eriti just kõige raskem seisukord on waldadel, seda sama tahan ka mina teha, aga enam üksikasjaliselt. Mina tahan seda teha minu käsitada olewa walla eelarwe põhjal. See on ühe, nõnda-nimetatud tüüpilise walla eelarwe. Selles wallas on üle 2500 elaniku ja on oma tea-tud arw tööstuslikka ettewõtteid, nagu weskid, wabrikud ja ka ärilisi ettewõt-teid. Nüüd, wõrreldes seda käesolewa seaduseelnõuga, mis peaks andma wallale tulewikus sissetuleku mõttes awarama wäljawaate, näeme järgmist. Kui meie waatame, mis see käesolew maksuseadus wallale juurde annab, siis näeme, et selle seaduseelnõu järele tuleb juurde liikumata waranduste maksu 182.000 mk. Isiku-maksust tuleks juurde 230.000 mk. — ja see ongi kõik. Siis on siin ka ette nähtud waldade heaks ärimaks, jalgrattamaks ja teised maksud waldade heaks. Selles wal-las, kellest mina praegu räägin, teeb jalgrattamaks wälja 5.600 marka, mis on õieti ainult wäikene summa. Siis on weel ette nähtud wooriärimaks, kuid sellest wõib öelda, et see on ainult seaduses pealkir-jaks, wald sellest mingisugust tõsist sisse-tulekut ei saa. Seda ma põhjendan sellega, et wooriärimeheks ei saa wallas ühtegi inimest nimetada, kui neid mitte tulewikus ei teki. Postihobused on ju käesolewa seaduse järele sellest maksust wabasta-tud ja meie ei saa ometi arwata wooriäri-meheks mõnda popsnikku ehk endist mõisatöölisi, kui tal on üks hobusenott ja ta läheb sellega metsa teenima ja teenib seal mõne metsäga hangeldaja juures. See ei ole siis ka muidugi mingi wooriäri, ega saa temalt ka wooriärimaksu wõtta, waid see on hädapärane leiwateenistus, sest wastasel korral sureb see popsnik nälga. Kui siin jutt on wooriärimaksust, siis arwan mina, et wist ükski wallanõu-kogu selle mõtte peale ei tule, et ka seda teenistust wooriärimaksu alla panna. Kui meie waatame nüüd seda osa, milles see maksuseaduse elnõu esimesest, senni-maksuwast seadusest, erineb ja mille

wõrra tema waldade sissetulekuid wä-
hendab, siis näeme, et langeb tulumaks,
nii nagu ta kawatsetawas tulumaksu-sea-
duses ette on nähtud, ära. Wallad sellest
ometi osa ei saa, wähenfalt niisugused
wallad, kus wäikesed talud on, seal
wõime meie ainult mõnestkümnest tuhan-
dest kõnelda, igatahes seal talu sissetulek
üle 90.000 ei ulata. Weskitelt, äridelt,
läheks walla sissetulekutest kaduma
150.000 marka. Mitmesugune tööstusmaks
teeb wälja 230.000 marka, see on kokku
423.000 marka, kuna neist maksudest
senni sissetulek 412.000 mk. Nii tähendab
siis, et siin ei ole käesolewa seadusega
mingisugust tulu ega kergendust walda-
dele antud. 1920 a. saadik on hoitud wal-
lahooneid, eriti koolimaju ainult selles
mõttes, et nad kokku ei lange. Parandusi
ei ole wõimalik olnud wallal nende juures
ette wõtta, neid on ainult parandatud, et
hoida kokkuwarisemise eest. Hoonete pa-
randuseks on wallad wõlgasid teinud, mis-
sugused mõnedel waldadel ulatawad 200
kunni 300 tuhande määrgani. Need on ena-
masti sisemised wõlad walla peremeestelt
ja ühest ja teisest kohast saadud, sest
pangad waldadele juba laenusid ei anna.
Neid wõlgasid ei ole siinamaani tasutud ja
nende wõlgade protsent on ette nähtud
selles eelarwes 20.000 marka. See walla
eelarwe on kokku seatud 1.099.340 marga
suuruses, mille juures puudujääk 250.000
marka. Langeb ära üks tähtis maks, mis
on andnud siinamaani waldadele kaunis
hea summa, see on weskite ja teiste äride
maks, mis kokku wälja tegi 150.000
marka. Käesolewa maksuseaduse järele
on wallal wõimalik wõtta isikumaksu
230 tuhat marka enam kui endise seaduse
järele, praegu saab isikumaksu see wald
142 tuhat marka. Kui wõtta isikumaksu
ja liikumata waranduste maksu, siis teeb
see kokku wälja 506 tuhat marka. See
oleks see, mis praegu wõimalik oleks
wõtta liikumata waranduste ja isikumak-
suks. Nagu näete, on siin walla eelarwes
252 tuhat marka puudujääk. Kuidas meie
ka ei talita, kuid ikkagi ei saa teisiti, waid
puudujääk jääb waldade eelarwes püsima
kui luupainaja. Selle puudujäägi katteks
anti juba enne seadus wälja, mille järele
wõib wõtta kaks marka iga puhaskasu-
rubla pealt, ja isikumaksu 200 marka isiku
pealt. Isikumaks, mis siin ette nähtud,
tõuseb 376 tuhande marga peale, kuna ta
aga enne oli 142 tuhat marka, see teeks
800 isiku peale 470 marka. Selle walla eel-
arwe puudujäägi katteks on õigus wõtta

ajutise seaduse järele 200 mees- ja 100
marka naisisikult, see teeb juba üle 600
marga. Sellegi peale vaatamata jääb
walla eelarwesse ikkagi puudujääk. Kuigi
meie saaksime lõppude lõpuks eelarwe
ots-otsaga kokku wiia, siis jääksid wallal
ikkagi tasumata wõlad, sest nende jaoks
ei näe ma kusagilt sissetulekut. Mina ei
hakka siin pikemalt peatama, waid rõhu-
tan eriti seda, et waldade eelarwe oma
väljaminekutes annab 75—80% koolide
 jaoks, waldade ülesanne on koole ülewal
pidada ja kui koolimajad lastakse lagu-
neda, siis peaks tulewikus õige suuri sis-
setulekuallikaid leidma, millega neid korda
seada, ülesehitamisest kõnelemata. Kui ei
anta mitte waldadele paremaid sissetule-
kuid, siis ei saa ka juttu olla koolisunduse
ja algkooliseaduse täielikust elluwiiemisest
ning meie kehwe klassi lapsed peawad
sellesse wiletsasse seisukorda jääma, kus
nad praegu on, sest wallad ei jõua neile
abi anda. Miljonilise eelarwe juures on
kehwe mate õpilaste toetuseks 20.000
marka, see on ainult raamatute ja õpeabi-
nõude muretsemiseks, umbes 100 marka
lapse peale, kõnelemata weel riiete ja ja-
lanõude muretsemisest, mida eriti kehwe-
matele õpilastele hädasti waja on. Siin
näen ma kõige suuremat wiga selles, et
walitsus ei ole esitanud omawalitsuste
seadust, millega saaks hakata normeerima
omawalitsuste üksusi. Meie wallad on
laialdased, 7-es kunni 8-as osas. Näituseks
Wiljandi wald, kelle wallamaja on Wil-
jandi linnas, aga kaheksas osa asub teiste
waldade taga külades. Sinna on ehitatud
igasse külasse koolimaja ja need tahawad
ülewal pidada. Siis on weel wäikseid
waldu, kuue-, seitsmesaja elanikuga.
Need ei ole elujõulised wallad, ega ei jõua
ka eeskujulikka koolimaju ehitada ega
nende eest eeskujulikult hoolitseda. Siit
järgneb, et kui ei taheta mitte walla oma-
walitsusi normeerida, neid normaalseks
teha kahe ja poole kunni kolmetuhande
elaniku arwuga, siis ei saa need wallad
elujõulisteks kujuneda, ega ei saa ka ees-
kujulikult oma olemasolewaid koolimaja-
sid ülewal pidada. Seda üldiselt, mis üks-
ikasjaliselt paragrahwidesse puutuwad,
nende kohta saan mina teisel lugemisel
konkreetseid ettepanekuid tegema.

M. Martinson (põl.): Austatud
Riigikogu liikmed! Siin on enam-wähem
käesolewat seadust arwustatud ja keegi
ei ole temaga päris rahul olnud. Pahemalt
poolt on eriti etteheiteid tehtud, et isiku-

maksu suhtes see seadus elunõuetele ei wastawat. Mina tahaks weel seda seadust käsitada seisukohalt, kuidas niisuguste seaduste maksmapanemine wastab meie põllumajanduslikule kandejõule. Kui see seadus praegusel kujul wastu wõetakse ja maksma pandakse käesolewal aastal, siis igatahes suurendab tema põllumajanduses maksusid tänawuse aasta kohta eriti. Waatame liikumata waranduste maksu osa selles seaduses, siis näeme, et nii kaua, kui rahaasjanduse komisjonist ei ole tulnud weel wälja liikumata waranduste maksu muutmise seadus loomulikult wõetakse siis käesolewal aastal liikumata waranduste maksu endiselt. Käesolewa seadusega tuleb weel endistele maksudele juurde maakonna omawalitsuste ja waldade heaks wõetaw osa, mida on õigus wõtta kahekordselt riigimaksu suurusele. Igatahes ei tee see summa mitte nii suurt ja kohutawat summat wälja, nagu seda härra Linnamägi kujutas, aga siiski 25% tuleb liikumata waranduste maksu rohkem maksta, kui läinud aastal. Samuti ka lisatulumaksu lubatakse wõtta läinud aasta tulu suurusest kunni 15%-ni. See tooks jälle suurenduse käesolewa aasta maksumas põllumajanduses. Kõigile on ju teada meie praegune raske majanduslik aasta, mida meie läinud aasta ikalduse järelduel läbi elame, kus meie põlumeestel wäljaminekud igal alal järjest suurenewad. Siin peab waatama, kas meie põllumajandus suudab praegu maksude suurendamist kanda, wõi tuleks neid kontroleerida, ja wõib olla wähen-dadagi.

Lubage mulle wäikest pilti tuua ühest põllumajapidamisest, mille kohta minul andmed olemas, raamatupidamise andmed, nii palju kui nad saadawal on. Tahaksin teile tuua ette keskmise talu Lõuna-Eestis, ja siin pean ma tähendama, et see talu oma sisseseade poolest ei kuulu mitte ekstensiivsete hulka, waid niisuguste talude hulka, kelle järele meie wõiksime pilti saada kogu meie põllumajandusest. Selle majapidamise arweraamatuid lehitsedes, leidsin mina 1923 põllumajapidamise aasta kohta järgmised andmed, mis lõppesid 1. maiga käesolewal aastal, kulude poolest, et põllumajapidamise arwel on wälja läinud 12.000 mk. ümmarguselt, see on peaaesjalikult wäljaminek kunstrammu ostmiseks. Talu mak-sudearwe oli 6.143 mk., seal hulgas oli liikumata waranduste maksu 2.700 küm-

netega ja tulumaksu 1.800 mk. Loomade arwel on wäljaminekuid 1.360 mk., siin on igasugused tapamajamaksud, turumaksud jne. Piima ja wõi arwel on wäljaminekuid 26.600 mk., see on wäljaminek peaaesjalikult jõutoidu ostmiseks. Siis tööliste pal-kade arwel on wälja läinud rahana 67.200 mk., mitmesuguste kulude arwel 37.200 mk. Siin pean ma tähendama, et on wõetud ainult rahalised wäljaminekud, eriti mis puutub tööliste palgaarwesse, siis seal tööliste ülewalpidamine, söögikulu, korter ja küte ei ole üles wõetud, waid on wõetud ainult see summa, mis tuleb tegelikult rahas wälja anda. Wäljaminekute kogusumma oleks sellega ümmarguselt 140.000 marka.

Kui nüüd wõtame selle majapidamise tulu, siis näeme, et põllusaaduste arwel sissetulekut ei ole läinud aastal. Loomade kapitaali arwel on sissetulekuid 77.800 mk., mis on saadud loomade ja sigade müügist. Pea sissetulek on piima ja wõi arwel — 102.100 mk. Siin peab tähendama, et see majapidamine tõesti mitte kõige wiletsam ei ole, mida näitab juba see, et keskmine piimaand on 1400 toopi lehma kohta aastas. Nii on sissetulekut saadud ainult loomade kapitaalst ja piimast. Kogu sissetulek on 180.000 ümmarguselt. Wäljaminekute kogusumma oli 140.000 mk., nii et ülejääki oleks 40.000 mk., kuid peame meeles pidama, et siin ei ole weel wananemise protsente, mis igas majapidamises olemas, arwestatud. Selles majapidamises oli 1918 a. tehtud inwentuuri, milles olid hinnatud hooned 2.300 rubla peale. Kui meie wõtame seda 200 korda, praeguse rahakursi järele, siis saaksime ligikaudu 500.000 mk. Juurde on ehitatud uus karjalaut, mis maksab 500.000 mk., nii et praegune hoonete kapitaal on 1.000.000 mk., kui selle pealt arwame 2% wananemist, siis teeks wananemise protsents aasta kohta 20.000 mk. Põllutööriistu ja muud majapidamise inwentaari selles talus ei ole mitte kõrgelt hinnatud, kui seda arwame 300.000 mk. peale ja wõtame selle kustutamiseks 10%, mis 30.000 mk. wälja teeks. Nii et selle majapidamise inwentaari kustutamiseks läheks 50.000 mk. Meie aga nägime, et ülejääk oli seal 40.000 mk., nii on 10.000 puudujääki. Tähendab, peremees on täiesti ilma palgata töötanud, tema on ainult süüa saanud, aga rahalist palka ei ole tema mitte saanud. (A. Jõeäär, sd.: Aga mis siis pops peab tege-ma?) Ka sellest wõime edasi rääkida.

Ma pean tähendama, et selles majapidamises töötab taluema, kes rahalist palka mitte ei saa, waid ainult ülespidamise eest töötab. Kui tema tõesti wäärilist palka peaks saama, siis wähemalt 1.000 marka kuus, wastawalt teistele taluteenijatele, mis weelgi suurendaks puudujääki. Kuid meie aga näeme, et talud mitte kokku ei ole warisenud, siis on waranduste wananemise protsent ära elatud. Teie wõite selle wastu waielda, aga tooge minule tegelikka andmeid, siis saan mina uskuda, muidu mitte. Kui aga teie näete, et on ära elatud, siis pean mina ütlemä, et kui selles majapidamises, kus 10.000 mk. puudujääki on, et kui seal ots-otsaga kokku on saadud, siis ainult selle tõttu, et mitte küttepuid ei ole ostetud, seda on oma metsast saadud ja see on üle aidanud. Sarnastel majapidamistel, kellel on kõrwalisi sissetulekuid, neil wõib ka ülejääkisid olla, kuid puht põllumajapidamine ülejääke ei anna. Ma tahan weel ühe wõrdluse tuua. Sellel majapidamisel oli möödä läinud aasta kohta sissetulekuid 180.000 mk., aga talumaksudid 6.100 mk. Sellest näeme, et talumaksudid teewad talu sissetulekutest ligemale 3½% wälja. Kui meie waatame tagasi endisi aegu, siis on wist kõigil teada, et igal majapidamisel talumaksudid ei tõusnud üle 1½% kogu rahalistest sissetulekutest. Nii olid talumaksudid 1914 a. 1—1½%. Käesolewal talul, millest ma praegu räägin, tõusid 1918 a. talumaksudid 1,8%, nüüd on need maksudid tõusnud 3½% peale. Kuid ma pean ütlemä, et praegu seda protsenti kindlaks määrata ei saa, sest tulumaksid ei ole weel mitte talumajapidamise kandejõule wastawalt arenenud. Üldiselt wõime öelda, et meil talumaksudid aasta sissetulekutest 3—4% wälja teewad. Endise ajaga wõrreldes on meil talumaksudid siis praegu kolmekordsed. Kui meie waatame talude tööliste palkadeks wäljaminekuid, siis näeme, et käesolewal juhtumisel, kus talu annab 180.000 mk. aastas sissetulekut, on tulnud maksta 67.000 mk. töötasuks, mis teeb üle ½ aasta sissetulekust wälja. Nii et umbes 50% talu sissetulekust saab töökuludeks ära tarwitatud, kuna aga endisel ajal ei tõusnud töökulud üle 20% talude sissetulekutest, nii on ka need wäljaminekud tõusnud kolmekordseks. Kõigist sellest järeldusi tehes ei saa oletada, et meie kuidagi wõiksimä praegusel korral maksusid kõrgendada. Ma tahan eriti weel alla kriipsutada seda, millest austatud eelkõnelejad on rääkinud, et põllumees

praegu laenudest elab, sissetulekut ei ole, siis ei tohitaks mitte maksude kõrgendamise peale minna. Käesolew seadus toob tänawuse aasta kohta, kui tema praegu wastu wõetakse ja maksma pannakse, enne kui liikumata waranduste maksuseadus weel wälja ei ole tulnud, maksude suurenemist põllumajanduses. On ju selge sõnaga liikumata waranduste maksu suhtes öeldud, et omawalitsustel wõimalus on wõtta seda kunni kahekordses riigimaksu suuruses. 25% liikumata waranduste maksu suurendataks ja 15% lisatulumaksu suhtes. Kirjeldatud talu suhtes teeks see wälja ligemalt 1000 marka. Aga nagu näeme on 1.000 marka praegusel korral talu majapidamises suur raha ja tuleb wäga kokkuhoidlikult kasutada, kui meie teame, et põllud on wee all wettinud, praegu hakatakse neid üles kündmä, neid tuleks palju suuremal määral wäetada, tuleb kunstsõnnikut muretseda. Nii siis meie näeme, et sarnaste maksude juures ei jõua mitte tarwilisel määral kunstsõnnikuid põllumehele osta, selleks puudub raha. Niisugusel korral on põllumehele ka 1.000 marka suur raha. Lõpuks peatusin mina weel sõiduhobuste ja toredussõiduriistade juures. Siin on alati tähendatud, et kõigis neis küsimustes jäetakse omawalitsustele täieliselt lahtine wõimalus maksukõrguse ülemmäära äramääramiseks, kuid ma peaksin teie tähelpanu selle peale juhtima, kui teie waatate tagasi mõnedkümnend aastad, siis teie näete, et kui endisel ajal renditalupidaja suutis parema looga hobusele muretseda, ja kui mõisnik seda nägema juhtus, siis tema tingimata kõrgendas renti. Kui meie nüüd tahame sedasama teed käia, siis igatahes meie põllupidamises head muljet ei saa. Tegelikult ei ole mitte tähtis, et meie niisugusel teel maksusid hakkame wõtma, waid selleks leidub teisi teesid, ja üldse ei oleks mina selle poolt, et meie põllumeestelt wõtaksime maksusid niisuguste lisamaksude kujul omawalitsuste heaks, waid peaks määratama kindlad maksud, mis tuleks otsekohe riigile, millest siis teatud protsent omawalitsustele antakse. Niisugused lisamaksudid peaks aga ära jäämä. Sõiduriistade ja sõiduhobuste maksu ei saa mina kuidagi moodi põhjendatuks lugeda, sest meie näeme, et meil harilikult taludes üldse niisuguseid sõiduhobuseid ega riistu ei ole, mida wõiks toreduseks nimetada. On ju üksikud erandid olemas, kus neid peetakse lõbusõitudeks, kuid nende jaoks ei ole meil mitte tarwis

niisuguseid seadusi teha. Kui mõnel põllumehel on üks parem hobune ja wanker, siis tarwitab ta seda oma käikude jaoks kas linna ehk laadale, kui tal laadale ka midagi wiia ei ole, kuid tarwilik on siiski minna, wõi kas tuleb temal minupärast tulumaksu komisjoni istungile minna, siis ei pruugi tema mitte oma töowankrit tarwitada. Siis pange ka Kadaka küla meestele maksud peale, kes wedruwankritega Tallinna turule kapsaid ja kartulid toowad. Aga mina pean weel ühte asja ütleva. Kui põllumees on omale wedruwankri omandanud, siis igatahes lõbusõiduks seda mitte ei tarwita, waid ametlikkudeks käikudeks ja kirikuskäimiseks. Wõi loete teie kirikuskäimist ka lõbusõiduks? Laadapäewal annab peremees oma töölistele poole tööpäewa priiks ja saadab nad selle sama wankriga laadale, ja ise jääb koju. Nii näeme, et mitte üksi oma perekonna jaoks ei pea põllumees toredaid sõiduriistu, waid ka oma töölistele annab neid kasutada. Aga ma pean ütleva, et niisuguste sõiduriistade omanikka on wähe, neid leidub üksikutes taludes, ja neid wõib näppude peal üles lugeda, aga selleks eriti mingisugust seadust wälja anda ei ole tarwis.

Selle seaduse juures tahaksin mina weel toonitada, et härra Linnamägi poolt tehtud ettepanek — seda seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni anda — tingimata tuleks täita, sest enne kui meil teada ei ole, kuidas kujuneb liikumata waranduste maksu seadus, ja teiseks, kui meie käesolewa seaduse maksuma paneme praegu, toob tema suured raskused põllumeestele kaela maksude suurendamise näol, mida aga praegusel ajal, eriti käesolewal aastal põllumajandus mitte wälja ei kannata. Mina paneksin kogu Riigikogule, eriti rahaasjanduse komisjoni liigetele südame peale, et nemad wastawalt seda seadust tõsisele kaalumisele ja arutamisele wõtaks. (L. Johanson, sd.: Teie pange seda ka härra Einbundi le südame peale.)

M. Juhkam (töer.): Ettepaneku wastu, anda arutusel olewat seadust rahaasjanduse komisjoni, ei saaks ju waielda, kui arutamine sünniks wähegi teistsugustel tingimustel. Minul tulewad meelde ägedad waidlused Riigikogus enne jõulut, kus endisele walitsusele ette heideti, et ta seadust, mida praegu arutame, ei esitanud warem. Ja kui seaduseelnõu wiimati esitati ja nüüd jõutud on selle

arutamiseni, siis peab tunnistama, et see sünnib 11-dal tunnil.

Appihüüded waldadest on kostnud ammu, ja wiimastel kuudel pea igalt poolt. On teateid, et haamri alla kipuwad minema isegi koolimajad. Edasi, et terve rida waldasid elawad wiimasel ajal õieti maakondade ja riigi sissenõutud maksudest ja ootawad arutuselolewat seadust, et selle waral ja najal äraraisatud raha kuidagi tagasi maksta. Ja kui nüüd külma rahuga tehakse ettepanek, anda seadus rahaasjanduse komisjoni, isegi ilma tähtsaja määramata, siis pean ütleva, et need, kes sarnase ettepaneku tegid ja seda toetawad, wõtawad eneste peale ka wastutuse waldade üliraske, otse kriitilise seisukorra eest.

Härra Linnamägi arwustas seadust peajasjalikult seisukohast, et see ei olla omawalitsuste maksuseaduste terwik, ja enne kui seda seadust maksuma panna, tuleks muuta need teised, mida käesolew seadus puudutab. Pean ütleva, et see wististi kerge asi ei ole. Kui rahaasjanduse wõi mõni teine komisjon katsuks härra Linnamägi soowe täita, siis on kindel, et seda wõimalik ei ole teha ruttu. Kui see oleks kerge, siis oleks seda tehtud juba warem. Tuleb meeles pidada, et seaduse arutamise juures omawalitsuse komisjonis wiibisid kogu aja raha- ja siseministeriumi esitajad ja see, mis siin härra Linnamägi arwates on nii kerge, leiti olewat seal lõpmata raske ja wäga palju aega nõudew. Nii et, kui härra Linnamägi usub, et rahaasjanduse komisjon wõib seadust sellest seisukohast parandada, siis ütlen otsekohe, et minul põrmugi sellesse usku ei ole. Teine puudus seaduses on, härra Linnamägi arwates, seal ettenähtud teataw maksustamise wabadus omawalitsustele. Tema arwates tuleb siin tõmmata piirid ja omawalitsustele kätte näidata normid. Siin on muidugi kaks seisukohta. Wõib aru saada ning kaitseda ka härra Linnamägi oma. Aga õnnetus seisab selles, et just need normid ja piirid, mis senni ette olid nähtud, on wiinud omawalitsused seisukorda, kus need praegu on, ja kust neile ka nüüd ei taheta wäljapääsu wõimaldada. Ja just arwestades seda asjaolu, leidis omawalitsuse komisjon, et omawalitsustele tuleb anda awaram maksuwõtmise wõimalus. Sest unustada ei tule, et omawalitsuste esituskogud ka walitud on, ja wastutawad oma walijate ees umbes niisama kui Riigikogu. Kui nad maksuwõtmisega liiale

peaksid minema, siis on selge, et neid järgmistel walimistel tagasi ei walita. Nii et põhimõte, omawalitsustele maksustamise asjus wabadust mitte anda, wähe-malt ainuõige ei ole. Uue seaduse järele kujuneda maksukoorem waldades mitmesuguseks. Millal on ta siis olnud ühesuurne? Wallad on ju ise ka mitmesuurnused.

Põhiseaduse järele meie oludes märgiwad omawalitsused riiklikus elus mitte tähtsusega osa. Järjekult on omawalitsuste hea käekäik suurel määral riigi hea käekäik. Kui nüüd omawalitsused surutud on äärmiselt raskesse seisukorda ja kui nende sellest wäljapääseteed ei näidata, siis selle tõttu aina raskeneb meie sise poliitiline seisukord. Ega seda ometi taheta?

Paremale tiiwale, kes ka seda seadust arwustab, pean ütleva, et seadus on ju nende walitsuse ja nende ministri töö. (M. Laarman, põl.: Teie poolt ümber tehtud!) Mitte sugugi. Muudetud on seal wäga wähe, ja nende muudatuste peale pole teie õieti tähelepanu juhtinudki. Ma pean teile kordama, mida juba enne jõuluid ütlesin, nimelt, et teie poolt juba sel ajal selle seaduse wäljatöötamisel takistusi tehti ja ettekäändeid otsiti, et seda õigel ajal mitte esitada. Nüüd, kus see siiski esitatud on Riigikogule wastuwõtmiseks, tahate teie seda mätta määramata ajaks rahaasjanduse komisjoni.

W. Linnamägi (krst.): Rkl. härra Juhkam waidles lõpuks selle wastu, et käesolew seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni anda, liiategi ilma tähtaja määramata. (M. Juhkam, tõer.: Eima ei waielnud wastu, saite minust walesti aru!) Mina sain küll niiwiisi aru. Kindel on igatahes see, et kui ka omawalitsused on raskes seisukorras, siis see ometi weel ei õigusta hakata maksusid sisse wõtma rapakalt, juhuslikult, ilma aru pidamata ja järel kaalumata, mismoodi maksusid peale panna, kust wõtta ja kust mitte wõtta. Omawalitsuste tulude puudus ei õigusta sarnast talitamiswiisi. Maksuseadus on kord juba oma iseloomu poolest sarnane, mis wäga sügawalt rahwa elusse lõikab ja temaga ei tohi mitte nii kergelt ümber käia. Ka kõige wäiksema maksuseaduse muutmise nõuab tingimata eeltingimisena õige palju mõtlemist, kuidas teda muuta, kuidas teda kokku kõlastada teiste seadustega.

Meie Eesti riigis on see wiga olnud, et meie niisuguste tähtsate seadustega wäga ruttu ja wäga juhuslikult oleme talitanud, waatamata, kuidas see uus seadus sisse wiiakse ja kuidas tema kogu maksusüsteemi peale mõjub. See ei tohiks mitte enam nii olla, eriti aga weel käesolew seadus. See on seadus, mis põhjened 2—3 tähtsa seaduse peal, mis meie maksusüsteemi juures tähtsal kohal asuwad. Neid algseadusi ei ole muudetud, kuigi nad on juba Riigikogule sisse antud. Ja nüüd tullakse käesolewa seadusega, kui seadusega, mis põhjened nende seaduste peal ning pannakse meile ette seda wastu wõtta. Nii talitada ei saa. Peab algseadusi kõigepealt ajakohaselt muutma ja siis alles asuma nende seaduste muutmisele, mis põhjened selle algseaduse peale. Sellepärast on möödapääsemata see, et tuleb anda see seadus rahaasjanduse komisjoni, kes waatab läbi kõiki maksuseadusi, kellel, ma tahan ütelda, rohkem kogemusi on, kui teistel komisjonidel sel alal. Nii soowitaw, kui ka ei ole termin, ometi teda siin ära määrata ei saa, sest on täiesti wõimatu niisuguseid seadusi ühekahe päewaga läbi waadata. Usun, et rahaasjanduse komisjon teeb kõik selleks, muidugi ühes walitsuse kaasabiga, et wõimalikult ruttu seda seadust läbi waadata ja maksmapanemiseks Riigikogule esitada. Tähtaega määrata ei saa. Teen ettepaneku anda see seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni ilma tähtaja ära määramata.

Juhataja L. Raudkepp: Lõpu sõna on aruandjal.

Aruandja O. Liigand: Meie maksude korraldamisele on juba palju etteheiteid tehtud waremalt ja nimelt selle kohta, et meie maksud mitte ühtlased ei ole ja mitte õiglased kõigi elanikkude kohta jne. Ka mina ei saa tõendama hakata, et siin puudusi ei oleks. On ju maksude korraldamise küsimus üks raskematest küsimustest üldse niihästi riiklikkude kui ka omawalitsuslikkude maksude asjus. Pean tunnustama, et sellel alal, omawalitsuse maksude korraldamise alal, senni wäga wähe ära tehtud on. Näib, nagu oleks see asi tõesti nii nagu silmade wahale jäänud I Riigikogu algusest peale kunni siimaani. Aga siiski julgen mina praegusel korral ettepaneku teha, et käesolew seaduseelnõu saaks I lugemisel wastu wõetud. Põhjus on lihtsalt see, et

see seaduseelnõu ei taha olla mitte jäädaw ega põhjapanew, ei taha olla mõõduandew sennise maksusüsteemi muutmiseks. Tema on ainult ajutiseks hädaabinõuks ette nähtud, sest praegu on niisugune loomuwastane seisukord, et meie omawalitsused ei tule oma kuludega läbi. Puudujäägid on walla omawalitsustel, maakonna omawalitsustel ja isegi linnade omawalitsustel. Linnade omawalitsused on küll wõrdlemisi paremas seisukorras kui maa omawalitsused ja nendel on vähem abi tarwis. Aga iseäranis on abi tarwis waldade, alewite ja maakondade omawalitsustele. Selles seaduseelnõus on ette nähtud esimeses joonès walla ja alewite walitsuste eelarwete tasakaalu wiimine, et need wõiksid oma eelarwetega tulla läbi, kunni alaline maksuseadus omawalitsuste kohta wälja töötatakse. Nagu mina juba tähendasin on walitsusel kawatsus olemas omawalitsuste maksude seadust Riigikogule esitada. Siia maani on talitatud nii wiisi, et omawalitsuste puudujääkide katteks on antud toetussummasid wiimastel aastatel. No, ega niisugust seisukohta ei wõi ometi õigeks pidada. Oleks igatahes õigem abinõu see, kui omawalitsustele maksuallikate andmisega aidatakse neid wõimalikult eelarwete wälja tulla. Ja selle seaduseelnõuga katsutakse seda teha. Ja see seadus oleks niisuguse ülesaamise ehk ülepääsemise abinõu, senni kui alaline maksuseadus ilmub. Wõib olla, ilmub see maksuseadus juba tulewal aastal, siis jääks see wana seadus maksuma ainult aastaks. Wõib olla kaheks aastaks, aga pikemat eluiga wististi tal ei ole. Mina arwan, et kui tahetakse siin selle seadusega põhjapanewaid uuendusi wõi muudatusi maksustamise alal läbi wiia, siis see seadus nii pea tagasi ei tuleks rahaasjanduse komisjonist. Mis siis teha? Siis jääks ainult üks abinõu järele, peaks rutulises korras esitatama uus seaduseelnõu, mis ette näeb toetusandmist omawalitsustele käesolewal aastal. Ja ega selle uue seaduseelnõu läbiwiimine Riigikogus ometi nii ruttu ei lähe. Oleks juba õigem ajutiselt maksuma panna käesolew seadus sel kujul, nagu ta siin esitatud on. Üksikute asjade kohta, mis siin ette on toodud, wõib parandusi teha II lugemisel. Ja neid küsimusi ei ole mitte liiga palju, sest siin neid maksuallikaid, mis silmas peetud muuta, ei ole mitte palju. Need on: liikumata waranduste maks, lisatulumaks, ja isikumaks. Need on pea tuluallikad, mis

selles seaduseelnõus ette on nähtud. Kõik teised on wäiksema tähtsusega.

Mina pean tähendama, et wäga õieti ütles härra Juhkam, et see maksuseadus on wälja töötatud endise walitsuse ajal, endise rahaministri ja endise siseministri ajal, kes kuulusid põllumeestekogude rühma. Aga just põllumeestekogude rühma poolt on juba omawalitsuse komisjonis algusest saadik kõneldud selle seaduse wastu. Ja härra Martinson seletas wäga otsekoheisel, missugustel põhjustel. Neil põhjustel, et mingisuguseid maksusid juurde ei peaks tulema põllumeestele. Kes siis maksusid peawad maksuma, kui esimeses joonès mitte põllumehed. Siin põllumeeste poolt on toonitatud... (Segased wahel hüüded paremalt poolt.) ... On toonitatud, et nemand on riigi alused ja ülespidajad. No, näidaku nemand siis seda seega, et nemand on walmsi ka maksukoormat ühtlaselt teistega kandma. Nii tuldi omawalitsuse komisjonis ettepanekuga, mida ka siin juba toonitati, et põllumehed wabastatagu tulumaksust. Siis tahetakse lihtsalt öelda: las teised maksawad tulumaksu, wabastatagu aga põllumehed. Siis toonitati siin, et wäga wõõras asi on sõiduriistade, toredussõiduriistade pealt maksusid wõtta. Kõneldi sõiduwankritest jne. jne. Selle seaduse arutamise juures kõneldi ka just seda sama. Wõeti sisse nimetus „toredussõiduriistad“. See tehti selleks, et mõiste selge oleks. Sellega taheti öelda, et siin ei mõelda mitte sõiduwankrit, mida põllumees tarwitab linnasõiduks, ega ka neid wedruwankrid, mida põllumees tarwitab piima linnawedamiseks. Neid sõiduriistu ei ole siin loetud toredussõiduriistadeks, waid need toredussõiduriistad — on nimepidi üles loetud: tõllad, kaleskad, troskad jne. Kui nüüd põllumehed niisuguste toredussõiduriistadega sõita wõiwad, siis wõiwad nad nende pealt ka maksusid maksta. Ja usun, et põllumees, niisugune põllumees, kes sõidab troskaga, suudab palju kergemini ära maksta maksu selle sõiduriista pealt, kui suudab mõni sulanemees isikumaksu maksta.

Teiseks. Siin kõneldi omawalitsuste maksustamise wabadusest. Selles asjas on tulnud kaks woolu esile. Ühelt poolt on toonitatud seda, et omawalitsustele peaks jätma hästi laia wabaduse maksude määramisel. Teiselt poolt on aga jälle toonitatud, et kõik ülemmäärad, nagu härra Linnamägi tähendas, peaksid ette

määratud olema. Omawalitsuse komisjon on kõiki neid seisukohti arutanud ja on asunud keskteele. Nimelt on selles eelnõus ette nähtud, et suuremate maksude juures on ülemmäär ära määratud, et nende määramisega omawalitsustes mitte liiale ei mindaks. Väiksemate maksude juures on aga ülemmäärad ära tähendamata jäetud lihtsalt sellepärast, et siin ei ole mingisugust kartust, et nendega liiale mindakse. Ka walitsuse poolt sisseantud eelnõu seletuskirjas tähendatakse selle peale, et siin omawalitsuste poolt liialdamisi karta ei ole, sest nende maksude juures, kus siinamaani ülemmäär kinnitamine walitsuse poolt pidi sündima, kuritarwitusi wõi liialdamisi omawalitsuste poolt ei ole olnud, waid need ülemmäärad on harilikult kinnitatud muutmata kujul nii nagu nad esitatud olid.

Mulle paistab, et niisugune kesktee täiesti õige on ja meie wõime omawalitsusi väiksemate maksude äramääramise juures täiesti usaldada. Kui wõtame näituseks isikumaksu, siis on siin ka piir ette tõmmatud sellega, et on ära määratud, et kui maksuallikad lõpuni ära kasutatud ei ole, siis isikumaksu kogusumma ei wõi suurem olla, kui liikumata waranduste maksu kogusumma, nii et ei ole ka seda kartust, et liiale wõidakse minna isikumaksuga. Mina kardan küll, et kui selle seaduse anname veel rahaasjanduse komisjoni, siis tema waewalt Riigikogu praeguse istungjärgu lõpuni maksuma wõib saada ja sellepärast jään mina oma endise ettepaneku juurde, seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja **L. Raudkepp**: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Martinson'il.

M. Martinson (põl.): Aruandja poolt tähendati, et põllumeeste rühm ei toeta oma endise walitsuse poolt sisseantud seaduseelnõu. Ma tahaksin siin tähendada, et see oli koalitsiooni walitsuse eelnõu, aga tahaksin ka alla kriipsutada, et on nähtusi ette tulnud, kus praegused koalitsiooni rühmad ei toeta praeguse walitsuse seisukohti mõne seaduseelnõu juures. See on palju naljakam seisukoht, kui põllumeeste oma praeguse seaduse juures. Nii ei tarwitse põllumeestekogude rühm selle seadusega sugugi päri olla. (O. Liigand, rhw.: Ärge käige halbade eeskujude järele!)

Juhataja **L. Raudkepp**: On esitatud kaks ettepanekut: üks ettepanek

omawalitsuse komisjoni poolt — seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta ja teine rkl. Linnamägi poolt — mis natuke lahku läheb redaktsioonilises mõttes tema kõne ajal tehtud ettepanekust: „Teen Riigikogule ettepaneku omawalitsuste maksuseaduste muudatuste ajutine seadus anda rahaasjanduse komisjoni läbiwaatamiseks ja kokkukõlasse wiimiseks teiste maksuseadustega“. Hääletamisele tuleb rkl. Linnamägi ettepanek, ja kui see läbi ei lähe, siis omawalitsuse komisjoni ettepanek. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Mul on raske otsustada, palun uuesti. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 29 häält, wastu 21, seega on rkl. Linnamägi ettepanek wastu wõetud, ja langeb ära wajadus hääletamisele panna omawalitsuse komisjoni ettepanekut. Täiendawaks ettepanekuks on sõna rkl. Johanson'il.

L. Johanson (sd.): Kuna selle seaduse järele tarwidus suur on, rahaasjanduse komisjonis aga praegu — minu teadmise järele — väga kiire iseloomuga töid ei ole, aga teisest küljest märgata pole olnud, et rahaasjanduse komisjon niisugustes küsimustes küllalt kiirustaks, siis teen ma ettepaneku omawalitsuste maksuseaduste muudatuste seaduse läbiwaatamiseks määrata kahenädaline tähtaeg — sellest peaks jätkuma. (Hüüded paremalt poolt: Kolm päewa!) Kui soowite, tehke kolmepäewane tähtaeg.

Juhataja **L. Raudkepp**: Sõna on ettepaneku kohta rkl. Jürman'il.

A. Jürman (põl.): Härra Johanson'i poolt on ettepanek tehtud tähtpäewa äramääramiseks. Eelkõnelejad, kes ettepaneku tegid seadust rahaasjanduse komisjoni anda, tähendasid aga selle peale, et see seadus põhjeneb just seaduste peale, mis praegu rahaasjanduse komisjonis läbiwaatamisel on. (L. Johanson, sd.: Mis paigast ei liigu!) Need on liikumata waranduste maksuseadus ja tulumaksu muudatuste seadus. Peapuudus selles ongi, et seda seadust ei saa enne wastu wõtta, kui meil ei ole wastu wõetud seadused, kus põhimaksu alused kindlaks määratakse. Liikumata waranduste maksu ja tulumaksu seadus on Wabariigi Walitsusele saadetud seisukoha wõtmiseks. Kui Wabariigi Walitsus seisukoha wõtaks ja seadused otsekohe rahaasjanduse komisjoni tagasi

saadaks, siis wõiks arwata, et rahaasjanduse komisjon wõiks kiiremalt asuda ka käesolewa seaduse arutamisele. Tähendab, meil tuleb ikka rehkendada sellega, et praegu on liikumata waranduste maksu seadus Wabariigi Walitsuse käes ja läheb aega enne, kui see tagasi tuleb, siis tuleks läbiwaatamisele liikumata waranduste maksu seadus ja alles selle järele käesolew seadus. Seda arwesse wõttes oleks wast üleliigne rutata nii wähe aega andes esitatud seaduse läbiwaatamiseks, kuna meie siis ei saaks mitte seda otstarbet kätte, et seadus põhjalikult saaks kaalutud ja läbi waadatud rahaasjanduse komisjonis.

Juhataja L. Raudkepp: Ettepaneku kohta on sõna rkl. Jõeäär'il.

A. Jõeäär (sd.): Mina toetaksin ettepanekut rahaasjanduse komisjonile kahenädaline tähtaeg määrata, sest tähtaeg on selleks küllalt pikk wõetud, et wõimalik oleks rahaasjanduse komisjonil käesolewat seadust põhjalikult läbi waadata ja kokkukõlasse wiia teiste maksuseadustega, mis seal praegu arutusel on. Ma olen kindel, et Wabariigi Walitsus lähema aja jooksul wõimaluse leiab seisukohta wõtta nende seaduseelnõude kohta, mille arutamine ajutiselt katkestati ja selle tõttu wõimalus awaneb neid uuesti rahaasjanduse komisjonis arutusele wõtta. Kui tahetakse tööd teha nii kui kord ja kohus, siis wõib ju ka rohkem kui kaks koosolekut nädalas pidada, kui asi seda nõuab. Ma arwan, et rahwa huwid sedawõrd tähtsad peaksid olema, et rahaasjanduse komisjoni liikmed natukene rohkem koos istuda wõiksid, kui harilikult. Kui aga mitte tähtaega ei peaks määratama, siis ei ole mingit lootust selleks, et see seaduseelnõu kewadisel istungjärgul saaks wastu wõetud. Selleks, et teda läbi wiia ja Riigikogus enne istungjärgu lõppu wastu wõtta, on waja täita tehnilised tingimised, mida kodukord ette näeb, selleks on waja teatud arw koosolekuid ja päewi ja nii siis peaks tema arutamine paratamata jääma sügiseks. Selleks ajaks aga wõib meie omawalitsuste majapidamine niisugusesse seisukorda sattuda, et neil täieline majanduslik kokkulangemine waraks wõib olla. Sellepärast arwan mina, et tõepoolest teist teed ei ole, kui tähtsaja määramise ettepanek wastu wõtta.

Juhataja L. Raudkepp: Selle ettepaneku wastu on sõna rkl. Tamm'el.

K. Tamm (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Praegu meie wõtsime ettepaneku wastu, mis härra Linnamägi poolt tuli, milles oli öeldud, et tuleks see seadus kokkukõlasse wiia teiste maksuseadustega. Nagu meie teame, on Riigikogu komisjonides mitmesugused maksuseadused, nii tulumaksu asjus mitu projekti, mis muuseas käsitawad uut elatismiinimumi ja tulumaksu jaotust riigi- ja omawalitsuste wahel. Et käesolewat seaduseelnõu wiia kokkukõlasse kõigi nende seaduseelnõudega, siis wõtaks see praegusel ajal õige rohkesti aega, kui meie sealjuures weel seda tähele paneme, et härra rahaminister on ametist lahkunud ja wist mitte wäga aktiivselt osa wõtta ei saa sellest tööst. Meie wõime seda näha ka sellest, et Wabariigi Walitsus oma seisukohta mitte ei ole awaldanud käesolewa seaduse arutamise juures. Nii et mina küll teen ettepaneku härra Johanson'i ettepanek tagasi lükata.

Juhataja L. Raudkepp: Ettepanek on tehtud Riigikogu liikme Johanson'i poolt rahaasjanduse komisjonile omawalitsuste maksuseaduste muudatuste ajutise seaduse läbiwaatamiseks määrata kahenädaline tähtaeg. Panen selle ettepaneku hääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) Kuna mul raske otsustada, palun weel kord. (H ä ä l e t a t a k s e.) Selle ettepaneku poolt on antud 30 häält, wastu 24 häält, sellega on ettepanek wastu wõetud.

7. Nuhtlusseaduse (Üldkommissjoni aruandja **A. § 58² muutmiseadus** — III luge- **Rei** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst): Nuhtlusseaduse § 58² muutmiseadus.

Nuhtlusseaduse (Ul. o nakas.) § 58² redigeeritakse järgmiselt:

§ 58². Eelmises (58¹) paragrahwis nimetatud isikud, kes kohtuotsuste põhjal politsei walwe alla antud, ei wõi elada ega wiibida neis kohtades, kus nende elamine ja wiibimine keelatud on Wabariigi Walitsuse poolt wäljaantawate määruste järele.

Juhataja L. Raudkepp: Panen seaduseelnõu lõpuhääletamisele. (H ä ä l e t a t a k s e.) Nähtawa enamusega on nuhtlusseaduse § 58² muut-

misseadus lõpuhääletamisel vastu võetud.

8. Rahukogu kinnistusosakonna kantseleimaksu seadus — III lugemisel.

(Üldkommisjoni aruandja **J. Jaakson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu

nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, § 1 ja § 2): Rahukogu kinnistusosakonna kantseleimaksu seadus.

§ 1. Notariaal-seaduse § 369 p. 2 lisas ettenähtud kinnistusosakondade kantseleimaksu võetakse järgmiselt:

1) kinnistusregistri uue hüpooteegi numbri awamise eest	500 mrk.
2) kinnistusakti väljaandmise eest	300 „
3) krediitunnistuse väljaandmise eest	300 „
4) kinnistuspealkirja tegemise eest	150 „
5) kinnistusakti ära kirja väljaandmise eest	200 „
6) kinnistusosakonna ülema otsuse ära kirja väljaandmise eest notariaal-seaduses § 363 ettenähtud juhtumistel	150 „
7) igasuguste ära kirjade ja teatiste väljaandmise eest iga poogna pealt	100 „
8) iga kinnistusraamatu, iga kinnistustoimetuse ja kinnistusregistri iga kinniswara osa vaatamise eest	50 „

§ 2. Käesolewa seaduse maksmahakamisega kaotab jõe seadus kantseleiposlini kohta kreposti-jaoskondades 12. aprillist 1920 a. („Riigi Teataja“ nr. 59/60 — 1920).

Juhataja **L. Raudkepp**: Panen seaduseelnõu lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rahukogu kinnistusosakonna kantseleimaksu seadus lõpuhääletamisel vastu võetud.

9. Väljaspool linnu ja alewid asuwate kinniswarade hindamise seaduse täiendamise seadus — III lugemisel.

(Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Birkenberg** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, sisseju-

hatus, I ja II osa): Väljaspool linnu ja alewid asuwate kinniswarade hindamise seaduse täiendamise seadus.

Riigikogu poolt 8. weebruaril 1923 a. vastu võetud väljaspool linnu ja alewid asuwate kinniswarade hindamise seadus („Riigi Teataja“ nr. 27 — 1923 a.) täiendatakse ja muudetakse järgmiselt:

I.

§§ 17, 18 ja 32 pannakse maksma järgmisel kujul.

§ 17. Maakonna hindamise komitee moodustawad maakonnawalitsuse esimehe juhatusel maakonna maksuinspektorid, kaks põllutöoministereiumi esitajat, wanim hindaja ja kolm kinniswara waldajat maakonnakoogul walikul. Maakonnakoogul on õigus oma poolt walitud esitajatele asemikka walida.

Märkus. Maakonnawalitsuse esimehe äraolekul ehk kui tal wõimalik ei ole koosolekule ilmuda, täidab esimehe kohuseid üks maakonnawalitsuse liige esimehe korraldusel.

§ 18. Igas wallas asutatakse hindamiskomisjonid, mida moodustawad hindaja juhatusel wallawanem ja üks kinniswara waldaja ehk tema asemik, walla piirides asuwate kinniswarade waldajate üldkoosoleku walikul.

Märkus 1. Hinnatawa kinniswara waldajal wõi tema esitajal on õigus sõnaõigusega komisjoni tööd osa wõtta.

Märkus 2. Wallawanema aset walla hindamiskomisjonides täidawad tarbekorral tema abid, wallawanema korraldusel.

§ 32. Rahaministril on õigus kokkuleppel siseministriga ja põllutöoministriga käesolewa seaduse täidewiimiseks üldisi juhtnõore ja üksikuid määrusi wälja anda; juhtnõörid ja määrused kuulutatakse „Riigi Teatajas“.

II.

§ 20 p. f juurde lisatakse järgmine märkus.

Märkus. Walla hindamiskomisjonide hindamise toimetamise kohta wõiwad kinniswarade waldajad kaebtusi tõsta maakonna hindamise komitee ees kahe nädala jooksul peale kirjaliku teadaande kättesaamise hindamise tööde tagajärgede kohta.

Aruandja **E. Birkenberg** (loeb):

III.

Täiendawalt pannakse maksma § 21-a järgmisel kujul:

§ 21-a. Kinniswarade hindamise asutuste töödest osawõtmise eest maksetakse tasu:

a) maakonna hindamise komitee kinniswara waldajate seast walitud liikmetele ja

b) walla- ja kinniswara waldajate esitajatele walla hindamiskomisjonides.

Punkt „a“ all tähendatud isikutele tasutakse peale selle sõidukulud sõitude puhul komiteede töödest osawõtmisel.

Tasumaksmise kui ka sõidukulude tasumise aluseks on riigiteenijate ametisõitude tasuseadus, kusjuures kõik punkt „a“ ja „b“ all tähendatud isikud riigiametnikkude 8 astme alla arwatakse.

Kõik ülewahnimetatud kulud kaetakse kinniswarade hindamise ameti sellekohastest krediitidest.

A. Jõeäär (sd.): Mina kordan oma teisel lugemisel tehtud ettepanekut ja panen ette § 21-a vastu wõtta järgmiselt: „Kinniswara waldajate seast walitud maakonna hindamise komitee liigetele tasutakse sõidukulud riigiametnikkudega ühesugustel alustel.“

Põhjendused kandsin juba teisel lugemisel ette. Tähendaksin täna ainult nii palju, et käesolew § 21-a riigilt igal aastal vähemalt 1½ miljonit wäljaminekuid nõuab. Minu arwates ei ole mitte otstarbekohane teha erandid üksikute komisjonide jaoks ja näituseks wallawanemale eritasu määrata käesolewa seaduse põhjal komisjoni koosolekute osawõtmise eest, kuna mitmed teised omawalitsuste komisjonide liikmed üldse mingit tasu ei saa. Mis puutub tasumaksmissesse kinniswara waldajate esitajatele, siis olen mina põhjused, mille pärast seda tasu mitte soowitaw ei ole määrata, juba teisel lugemisel ette toonud.

J. Holberg (põl.): Teisel lugemisel wõeti vastu parandus, mille läbi § 21-a I lõige sai muudetud nii, et hindamiskomisjoni liikmed ei saa tasu selle hindamiskomisjoni töö eest, mis enne selle seaduse maksmahakkamist on tehtud. Seda arwesse wõttes, et see õiglane ei ole, teen ettepaneku wõtta § 21-a I lõige nii vastu, et sinna juurde tulewad veel need sõnad: „arwates nende tööde algamisest saadik“, nii nagu rahaasjanduse komisjon seda oli vastu wõtnud.

Juhataja L. Raudkepp: Ettepanekud on järgmised: rkl. Jõeäär'i poolt muuta § 21-a järgmiselt: „Kinniswara waldajate seast walitud maakonna hindamise komitee liigetele tasutakse sõidukulud riigiametnikkudega ühesugustel alustel“. Ja teine ettepanek rkl. Holberg'i poolt wõtta selle paragrahwi I lõikes teises reas jälle sisse need sõnad, mis teisel lugemisel ära on jäetud: „Arwates nende tööde algamisest saadik“, nii, et terve see lõige saaks järgmise kuju: „kinniswarade hindamise asutuste töödest osawõtmise eest maksetakse tasu, arwates nende tööde algamisest saadik“.

Esmalt tuleb hääletamisele rkl. Jõeäär'i ettepanek, ja selle tagasilükkamisel rkl. Holberg'i oma. Panen hääletamisele rkl. Jõeäär'i ettepaneku. (H ä ä l e t a t a k s e.) Mul on raske otsustada. Palun uuesti. (H ä ä l e t a t a k s e.) See ettepanek on saanud poolt 25 häält, vastu 22, sellega on ta vastu wõetud. (H ü ü d e d p ö l l u m e e s t e r i d a d e s: S e d e l i t e g a h ä ä l e t a d a!) Nõutakse sedelitega hääletamist. Palun sedelid wälja jagada. Palun neid, kes selle ettepaneku poolt on, kirjutada sedelile „poolt“, kes vastu — „vastu“. (H ä ä l e t a t a k s e.) Kas tehakse ettepanekuid sedelite lugemise kohta. (H ü ü d e d: J u h a t u s!) Hääletamise tagajärjed on järgmised. Poolt on antud 31 häält, vastu — 26, sellega on ettepanek vastu wõetud. Selle tagajärjel langeb ära wajadus panna hääletamisele rkl. Holberg'i ettepanekut. Panen terve seaduseelnõu lõpuhääletamisele ühes wastuwõetud muudatusega. (H ä ä l e t a t a k s e.) Nähtawa enamusega on wäljaspool linnu ja alewid asuwate kinniswarade hindamise seaduse täiendamise seaduse lõpuhääletamisel vastu wõetud.

10. Kaubalaewade wõõra riigi alla ülemineku takistamise kohta käiwa seaduse tühistamise seadus — II lugemisel.

(Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Weberman** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.) Kaubalaewade wõõra riigi alla ülemineku takistamise kohta käiwa seaduse tühistamise seadus.

2. nowembril 1915 a. (Sobr. usak. i rasp. praw. nr. 321, § 2379) ja 16. jaanuaril 1916 a. (sama kogu nr. 25, § 137) wäljantud seaduse määrused kaubalaewade wõõra riigi alla ülemineku takistamise kohta, mis seadusandliku delegatsiooni poolt 19. märtsil 1920 a. wastuwõetud seaduse nr. 129 põhjal („Riigi Teataja“ nr. 45/46 — 1920 a.) ajutiselt maksmajätud ka peale sõjategewuse lõppu, muudetakse ära.

Juhataja **L. Raudkepp**: Riigikogu on juba üle 2 tunni töötanud... (Hüüded: Lõpetada!) Ettepanek on tehtud koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Mul on raske otsustada. (Hääletatakse uuesti.) Koosoleku lõpetamise poolt on 36 häält, vastu 12 — seega on otsustatud koosolek lõpetada.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.25 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **K. Wirma**.

Abiesimees **L. Raudkepp**.

Abisekretäär **Osk. Köster**.